

Chuyên đề 03:
BỘ TIÊU CHÍ QUỐC GIA XÂY DỰNG NÔNG THÔN MỚI CÁC CẤP;
VIỆC ĐÁNH GIÁ, CÔNG NHẬN VÀ THU HỒI QUYẾT ĐỊNH CÔNG NHẬN
NÔNG THÔN MỚI GIAI ĐOẠN 2021-2025

I. ĐÁNH GIÁ CHUNG BỘ TIÊU CHÍ NÔNG THÔN MỚI CÁC CẤP
GIAI ĐOẠN 2016-2020

1. Công tác xây dựng Bộ tiêu chí

a) Đối với Bộ tiêu chí nông thôn mới cấp xã

- Giai đoạn 2010-2015: Ngày 16/4/2009, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 491/QĐ-TTg về Bộ tiêu chí quốc gia về NTM với 19 tiêu chí, 39 chỉ tiêu. Xuất phát từ yêu cầu thực tiễn, ngày 20/02/2013, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 342/QĐ-TTg về việc sửa đổi một số tiêu chí của Bộ tiêu chí quốc gia về NTM (*trong đó điều chỉnh 05/19 tiêu chí NTM*).

- Giai đoạn 2016-2020: Ngày 17/10/2016, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 1980/QĐ-TTg về Bộ tiêu chí quốc gia về xã NTM giai đoạn 2016-2020 (*thay thế Quyết định số 491/QĐ-TTg ngày 16/4/2009 và Quyết định số 342/QĐ-TTg ngày 20/02/2013*), giữ nguyên 19 tiêu chí và nâng lên 49 chỉ tiêu.

- Đối với xây dựng Bộ tiêu chí xã đạt chuẩn NTM nâng cao: Thực hiện chỉ đạo của Thủ tướng Chính phủ, ngày 08/02/2018, Bộ Nông nghiệp và PTNT đã ban hành Công văn số 1345/BNN-VPĐP hướng dẫn xây dựng và triển khai kế hoạch xét, công nhận xã đạt chuẩn NTM nâng cao giai đoạn 2018-2020. Theo đó, Trung ương (*Bộ Nông nghiệp và PTNT*) ban hành nội dung định hướng nâng cao, UBND cấp tỉnh ban hành tiêu chí, chỉ tiêu cụ thể, để các địa phương có căn cứ xây dựng kế hoạch, chỉ đạo thực hiện và đánh giá kết quả thực hiện, xét, công nhận, công bố xã đạt chuẩn NTM nâng cao.

- Đối với xây dựng Bộ tiêu chí xã NTM kiểu mẫu: Ngày 05/6/2018, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 691/QĐ-TTg về tiêu chí xã NTM kiểu mẫu giai đoạn 2018-2020, với 04 nhóm tiêu chí, gồm: (1) Sản xuất - Thu nhập - Hộ nghèo; (2) Giáo dục - Y tế - Văn hóa; (3) Môi trường; (4) An ninh trật tự - Hành chính công; giao UBND cấp tỉnh căn cứ điều kiện thực tế của địa phương, lựa chọn loại hình xã NTM kiểu mẫu nổi trội nhất trong các nhóm tiêu chí để hướng dẫn, chỉ đạo thực hiện xây dựng xã NTM kiểu mẫu.

b) Đối với Bộ tiêu chí huyện đạt chuẩn nông thôn mới

Theo Quyết định số 491/QĐ-TTg ngày 16/4/2009 của Thủ tướng Chính phủ về việc ban hành Bộ tiêu chí quốc gia về NTM, huyện được công nhận đạt chuẩn NTM khi có từ 75% trở lên số xã được công nhận đạt chuẩn NTM. Đây là quy định mang tính cộng cơ học, có nhược điểm lớn là không thể hiện được tính kết nối, sự liên kết giữa các xã, giữa các vùng trong huyện về hạ tầng, sản xuất, môi trường...; không thể hiện được những yêu cầu cần phải đạt đối với những công trình về văn hóa, y tế, giáo

dục... cấp huyện để phục vụ cho nhu cầu của nhân dân ở quy mô lớn, trong đó đại đa số là cư dân sống ở nông thôn. Vì vậy, để khắc phục những hạn chế trên, ngày 05/4/2016, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 558/QĐ-TTg về ban hành tiêu chí huyện NTM và quy định thị xã, thành phố trực thuộc cấp tỉnh hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM. Theo đó, huyện được công nhận đạt chuẩn NTM khi có 100% số xã đã được công nhận đạt chuẩn NTM và đạt chuẩn 09 tiêu chí NTM cấp huyện, gồm: (1) Quy hoạch; (2) Giao thông; (3) Thủy lợi; (4) Điện; (5) Y tế - Văn hóa - Giáo dục; (6) Sản xuất; (7) Môi trường; (8) An ninh, trật tự; (9) Chỉ đạo xây dựng NTM.

2. Kết quả thực hiện nông thôn mới theo Bộ tiêu chí nông thôn mới các cấp

Tính đến hết tháng 11/2022:

- Cả nước có **5.869/8.225** xã (71,4%) đạt chuẩn NTM, trong đó, có **937** xã đạt chuẩn NTM nâng cao và **110** xã đạt chuẩn NTM kiểu mẫu; bình quân cả nước đạt **17,1** tiêu chí/xã;

- Có **255 đơn vị** cấp huyện thuộc **58** tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương đã được Thủ tướng Chính phủ công nhận hoàn thành nhiệm vụ/đạt chuẩn NTM, tăng 36 đơn vị so cuối năm 2021 và chiếm khoảng 39,6% tổng số đơn vị cấp huyện của cả nước;

- 18 tỉnh có 100% số xã đạt chuẩn NTM¹, trong đó có 05 tỉnh (Nam Định, Đồng Nai, Hà Nam, Hưng Yên và Hải Dương) đã được Thủ tướng Chính phủ công nhận hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM.

3. Những điểm tích cực và tồn tại, hạn chế của Bộ tiêu chí nông thôn mới các cấp giai đoạn 2016-2020

a) Những điểm tích cực

Bộ tiêu chí NTM các cấp là bộ công cụ tiêu chuẩn đo lường quan trọng trong thực hiện Chương trình MTQG xây dựng NTM để Ban Chỉ đạo Trung ương các chương trình MTQG và các địa phương chỉ đạo, giám sát, đánh giá một cách tập trung, thống nhất và đồng bộ.

Bộ tiêu chí NTM các cấp có các chỉ tiêu cụ thể trên hầu hết các lĩnh vực đối với phát triển nông thôn; có các mức độ từ đạt chuẩn cho đến nâng cao, kiểu mẫu; áp dụng cho cấp huyện, cấp xã và định hướng cho cấp thôn, bản ở khu vực khó khăn; các địa phương còn chủ động xây dựng tiêu chí NTM áp dụng đến từng khu dân cư, hộ gia đình và thậm chí là cả khu vườn, con đường NTM. Thực tiễn triển khai Chương trình cho thấy, nhờ có tiêu chí NTM:

- Các địa phương xác định được các mục tiêu phấn đấu cụ thể, rõ ràng, phù hợp với khả năng thực hiện và dành sự quan tâm hài hòa trên các lĩnh vực.

- Bộ tiêu chí NTM là căn cứ để theo dõi, đánh giá kết quả thực hiện của các địa phương, là cơ sở để xác định nội dung và phân công vai trò, trách nhiệm của các cơ

¹ Hà Nội, Hải Phòng, Hưng Yên, Vĩnh Phúc, Bắc Ninh, Hà Nam, Nam Định, Thái Bình, Hải Dương, Đà Nẵng, Tp. Hồ Chí Minh, Bà Rịa - Vũng Tàu, Bình Dương, Đồng Nai, Cần Thơ, Bạc Liêu

quan, ban, ngành các cấp.

- Kết quả xây dựng NTM phản ánh qua Bộ tiêu chí cho thấy những chuyển biến của Chương trình, đồng thời giúp nhận diện được những hạn chế, tồn tại, khó khăn, vướng mắc trong chỉ đạo, thực hiện, để có những đánh giá, rút ra bài học kinh nghiệm, xây dựng cơ chế, chính sách, cách làm phù hợp, hiệu quả.

- Khi Chương trình NTM đã được triển khai trên phạm vi cả nước, là nhiệm vụ của cả hệ thống chính trị và toàn xã hội, thì việc tích hợp các mục tiêu, nhiệm vụ có liên quan vào Bộ tiêu chí NTM sẽ giúp các Bộ, ngành, địa phương tăng cường được công tác theo dõi, đánh giá và tổ chức thực hiện, đặc biệt là gắn các mục tiêu cơ cấu lại ngành nông nghiệp, các mục tiêu phát triển bền vững, các phong trào, cuộc vận động vào tiêu chí NTM...

- Đối với vai trò chủ thể của người dân trong xây dựng NTM, Bộ tiêu chí NTM giúp cho người dân ở mỗi địa phương nhận thức rõ về nội dung để thực hiện xây dựng NTM một cách toàn diện và có mục tiêu phấn đấu cụ thể cho hộ gia đình mình, cho thôn, cho xã mình và thực hiện vai trò giám sát của nhân dân, cộng đồng với việc triển khai xây dựng NTM.

b) Những tồn tại, hạn chế

- Đối với Bộ tiêu chí xã đạt chuẩn NTM và xã đạt chuẩn NTM nâng cao:

- + *Tiêu chí NTM còn chưa thực sự phù hợp đối với các vùng, miền có đặc thù tự nhiên, KTXH khác nhau:* Bộ tiêu chí quốc gia về xã NTM hiện phân theo 07 vùng sinh thái, trong khi đó ngay trong nội vùng, nội tỉnh cũng có sự khác biệt rất lớn về điều kiện tự nhiên giữa các địa bàn miền núi, đồng bằng, ven biển và hải đảo; hoặc sự khác biệt về KTXH giữa vùng ven đô, vùng dân tộc thiểu số, khu vực làng nghề, vùng thuần nông, vùng sản xuất nông nghiệp hàng hóa lớn...

- + Tiêu chí NTM chưa phản ánh được đầy đủ những vấn đề thực sự cần quan tâm ở nông thôn: Có tiêu chí dễ hoàn thành (như tiêu chí lao động có việc làm thường xuyên) nên chưa tạo được động lực triển khai, tỷ lệ xã đạt tiêu chí này rất cao nhưng trên thực tế vấn đề việc làm cho lao động nông thôn còn nhiều bất cập; một số tiêu chí có yêu cầu mức độ đạt còn chung chung (như: “Đạt”, hoặc “theo quy định của pháp luật”); nhiều tiêu chí chưa được lượng hóa cụ thể nên khó đánh giá (như tiêu chí thủy lợi về đáp ứng nhu cầu tưới tiêu nhưng chưa khuyến khích sử dụng nước hiệu quả, tiết kiệm); một số tiêu chí chưa phản ánh được chất lượng xây dựng NTM.

- + *Tiêu chí NTM chưa gắn liền với các mục tiêu phát triển bền vững:* Một số nội dung về biến đổi khí hậu, an toàn thực phẩm, dinh dưỡng, bình đẳng giới, sử dụng tiết kiệm các nguồn tài nguyên tự nhiên... đã được quan tâm lồng ghép vào Bộ tiêu chí quốc gia về xã NTM giai đoạn 2016-2020, song còn nhiều nội dung liên quan đến các cam kết của Việt Nam về thực hiện các mục tiêu phát triển bền vững của Liên Hiệp quốc chưa được tích hợp.

- + *Chưa có tiêu chí/chỉ tiêu đánh giá vai trò chủ thể của người dân, cộng đồng.* Bộ tiêu chí mới quan tâm đến kết quả đầu ra theo các lĩnh vực của phát triển nông thôn, chưa có tiêu chí phản ánh vai trò và sự tham gia của cộng đồng dân cư cũng như

các tổ chức chính trị - xã hội.

- Đối với Bộ tiêu chí xã NTM kiểu mẫu:

Mặc dù tại Quyết định số 691/QĐ-TTg ngày 05/6/2018 về ban hành tiêu chí xã NTM kiểu mẫu giai đoạn 2018-2020, Thủ tướng Chính phủ đã giao UBND cấp tỉnh căn cứ điều kiện thực tế của địa phương, lựa chọn loại hình xã NTM kiểu mẫu nổi trội nhất trong các nhóm tiêu chí để hướng dẫn, chỉ đạo thực hiện xây dựng xã NTM kiểu mẫu, nhưng đến giữa năm 2022, trong tổng số 31 tỉnh, thành phố đã ban hành tiêu chí xã NTM kiểu mẫu, chỉ có một số địa phương thể hiện được đầy đủ yêu cầu về nội dung, tiêu chí xã NTM kiểu mẫu do Thủ tướng Chính phủ quy định (*gồm: Yên Bái, Hà Nội, Quảng Bình, Ninh Thuận, Lâm Đồng, Kon Tum, Gia Lai, Bạc Liêu*), số còn lại, đều quy định xã NTM kiểu mẫu rất chung chung.

- Đối với Bộ tiêu chí huyện đạt chuẩn NTM:

Về cơ bản, Bộ tiêu chí huyện đạt chuẩn NTM đang được triển khai tốt, cơ bản đáp ứng yêu cầu về mức độ phù hợp với thực tiễn. Tuy nhiên, vẫn còn một số quy định chưa đáp ứng yêu cầu: Việc quy định Bệnh viện huyện đạt tiêu chuẩn hạng 3 đến nay không còn phù hợp, do hầu hết hiện nay các huyện đã thực hiện chủ trương sáp nhập Bệnh viện huyện vào Trung tâm y tế huyện, để thành Trung tâm y tế huyện (*theo Thông tư số 37/2016/TT-BYT ngày 25/10/2016 của Bộ Y tế*); chưa rõ hoạt động của công an huyện tác động đến an ninh trật tự trên địa bàn; chưa làm rõ về sản xuất nông nghiệp theo hướng hình thành vùng nguyên liệu đạt chuẩn, hướng tới an toàn sinh học trong Tiêu chí về sản xuất hiện nay, nhất là đối với vùng sản xuất hàng hóa tập trung quy mô lớn của huyện (*chưa quy định về việc cấp mã vạch, nhằm đáp ứng yêu cầu, đòi hỏi ngày càng cao của thị trường thế giới*), chưa kịp thời bổ sung quy định vấn đề phát triển sản phẩm OCOP – một trong những nội dung phát triển kinh tế quan trọng ở nông thôn hiện nay. Tiêu chí NTM cấp huyện cũng chưa thấy rõ sự gắn kết giữa xây dựng NTM với đô thị hoá.

c) Một số vấn đề khác đặt ra

- Bộ tiêu chí xã NTM đang chia theo 7 vùng, nhưng ngay trong 1 vùng hoặc 1 tỉnh cũng có sự khác biệt giữa các xã, huyện về điều kiện tự nhiên, KTXH. Do đó, có thể xem xét phân loại định mức đạt chuẩn tiêu chí theo các nhóm xã trong mỗi vùng. Ví dụ: có tiêu chí đặc thù đối với xã vùng dân tộc thiểu số, biên giới và miền núi; tăng định mức hoặc bổ sung điều kiện đạt chuẩn/nâng cao đối với xã ven đô...

- Các xã chưa đạt chuẩn NTM chủ yếu nằm ở vùng dân tộc thiểu số và miền núi. Trong giai đoạn tới, nếu tiếp tục nâng định mức các tiêu chí thì sẽ càng không thể đạt chuẩn, làm giảm động lực phấn đấu, khó đạt mục tiêu chung của cả nước đến năm 2025. Vì vậy, Bộ tiêu chí quốc gia về xã đạt chuẩn NTM giai đoạn 2021-2025 chỉ nên điều chỉnh tăng định mức đạt chuẩn của một số tiêu chí theo xu thế và yêu cầu mới, các tiêu chí khác nên duy trì quy định hiện tại và có những điều chỉnh phù hợp với khu vực này.

- Đối với các xã đã đạt chuẩn NTM sẽ chuyển sang giai đoạn xây dựng NTM nâng cao, NTM kiểu mẫu. Như vậy cần tập trung điều chỉnh Bộ tiêu chí xã NTM nâng

cao do số lượng xã đã hoàn thành mức độ đạt chuẩn chiếm phần lớn. Ở mức độ nâng cao và kiểu mẫu, ngoài việc điều chỉnh tiêu chí cần phải lưu ý đến mục tiêu đặt ra để tránh tình trạng tiếp tục chỉ đạo điểm và chạy theo thành tích, hạn chế số lượng mô hình kiểu mẫu, ưu tiên ngân sách cho các vùng còn gặp nhiều khó khăn.

- Chương trình mỗi xã một sản phẩm (OCOP) là một nội dung quan trọng góp phần thúc đẩy phát triển sản xuất, nâng cao thu nhập cho người dân, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa, sản phẩm bản địa. Do đó, cần thiết phải có những tiêu chí gắn với thực hiện chương trình OCOP, song cũng cần có sự linh hoạt bởi trên thực tế không phải xã nào cũng có sản phẩm OCOP.

- Tiêu chí quan trọng nhất của xây dựng NTM là thu nhập của người dân nông thôn. Việc xác định mức độ đạt chuẩn/nâng cao/kiểu mẫu về thu nhập bình quân đầu người cần tính đến các yếu tố tác động (*lạm phát, thiên tai, biến đổi khí hậu...*) để có quy định phù hợp, không làm ảnh hưởng đến sự nỗ lực của địa phương và người dân nhưng thu nhập chưa đạt chỉ tiêu do tác động bởi các yếu tố khách quan.

- Xây dựng NTM là một chương trình phát triển nông thôn toàn diện, là nhiệm vụ của cả hệ thống chính trị và toàn xã hội, với yêu cầu cao và khối lượng công việc lớn. Do đó, ngoài việc kiện toàn bộ máy chỉ đạo và giúp việc các cấp, cần thiết phải có cán bộ chuyên trách (*không kiêm nhiệm*) về xây dựng NTM ở cấp xã. Nội dung này cần được xem xét bổ sung thành một tiêu chí NTM.

- Vừa qua, để thực hiện các tiêu chí NTM, các địa phương phải đối chiếu với nhiều văn bản khác nhau; nhiều tiêu chí phải đến thời điểm cuối năm hoặc đầu năm tiếp theo mới có kết quả chính thức, nên nhiều xã muốn xét công nhận đạt NTM ở thời điểm cuối năm thiếu căn cứ để đánh giá, thẩm định. Trong giai đoạn tới, cần xem xét tích hợp các hướng dẫn/quy định chi tiết đối với từng tiêu chí ngay trong Phụ lục của Quyết định của Thủ tướng Chính phủ về việc ban hành các Bộ tiêu chí. Các tiêu chí NTM cũng cần có sự nhất quán với những quy định liên quan khác của các Bộ, ban, ngành, đoàn thể.

- Có những chủ đề/lĩnh vực nằm ở nhiều tiêu chí (*ví dụ: phòng chống thiên tai, thích ứng với biến đổi khí hậu, bình đẳng giới, văn hóa...*), nhưng không nên tách những chủ đề này thành từng nhóm tiêu chí riêng, mà chỉ bổ sung các chỉ tiêu phụ vào tiêu chí có liên quan, để việc thực hiện chủ đề đó huy động được trách nhiệm tham gia của nhiều thành phần.

II. CÁC NỘI DUNG CƠ BẢN CỦA BỘ TIÊU CHÍ QUỐC GIA VỀ XÂY DỰNG NÔNG THÔN MỚI CÁC CẤP THEO CÁC MỨC ĐỘ

1. Đối với cấp xã

Đối với cấp xã, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Bộ tiêu chí quốc gia về xã NTM và Bộ tiêu chí quốc gia về xã NTM nâng cao (theo Quyết định số 318/QĐ-TTg ngày 08/3/2022); và Quy định về xã NTM kiểu mẫu giai đoạn 2021-2025 (theo Quyết định số 319/QĐ-TTg ngày 08/3/2022). Cụ thể:

a) Bộ tiêu chí quốc gia về xã nông thôn mới giai đoạn 2021-2025

- Quy định thống nhất áp dụng trong toàn quốc để thực hiện, đánh giá, xét công nhận xã đạt chuẩn NTM (*tương tự như giai đoạn 2016-2020*).

- Giữ nguyên bố cục và nội hàm của Bộ tiêu chí giai đoạn 2016-2020 để áp dụng cho các xã phấn đấu đạt chuẩn trong giai đoạn 2021-2025, bao gồm: 19 tiêu chí, 57 chỉ tiêu (tăng 08 chỉ tiêu so với giai đoạn 2016-2020). Theo đó:

+ Điều chỉnh nội hàm, tên, nội dung 15 tiêu chí (gồm các tiêu chí: 1, 2, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19);

+ Lược bỏ 02 chỉ tiêu cũ (chỉ tiêu 12 và 18.2);

+ Bổ sung 08 chỉ tiêu mới cho phù hợp với chính sách mới ban hành trong thời gian qua và yêu cầu thực tế xây dựng xã NTM (*gồm các chỉ tiêu liên quan đến lao động qua đào tạo - 12.1 và 12.2; thực hiện truy xuất nguồn gốc đối với các sản phẩm chủ lực - 13.3; bảo tồn và phát triển làng nghề - 13.4; dân số có sổ khám chữa bệnh điện tử - 15.4; đất trồng cây xanh - 17.4; thực hiện phân loại chất thải tại nguồn - 17.11; thu gom, tái sử dụng, tái chế chất thải nhựa - 17.12; bồi dưỡng kiến thức xây dựng nông thôn mới cho người dân và cộng đồng - 18.6...*).

- Quy định các xã đặc biệt khó khăn, xã an toàn khu thuộc huyện nghèo và huyện vừa thoát nghèo được chủ động áp dụng mức đạt chuẩn NTM của vùng Trung du miền núi phía Bắc. Đây là điểm quy định mới để tháo gỡ các khó khăn cho một số địa phương trong giai đoạn 2016-2020.

- Về cơ bản quy định thống nhất áp dụng trong toàn quốc để thực hiện, đánh giá, xét công nhận xã đạt chuẩn NTM trong giai đoạn 2021-2025. Trong đó:

+ Quy định một số chỉ tiêu để vận dụng (*bao gồm 13 chỉ tiêu thuộc 09 tiêu chí*) là những chỉ tiêu có thể cần ở mức độ khác nhau; giao UBND cấp tỉnh căn cứ hướng dẫn của các Bộ, ngành liên quan, quy định việc áp dụng cụ thể đối với các nhóm xã để phù hợp với điều kiện đặc thù, nhu cầu phát triển KTXH và khả năng của người dân từng xã, đặc điểm văn hoá của từng dân tộc.

+ Các chỉ tiêu còn lại (*bao gồm 44 chỉ tiêu thuộc 17 tiêu chí*) là những chỉ tiêu cơ bản, trực tiếp phản ánh yêu cầu thiết yếu về sản xuất và đời sống của người dân ở nông thôn; là cơ sở để thực hiện chỉ tiêu, tiêu chí khác hoặc có tác động thúc đẩy đến một số chỉ tiêu, tiêu chí khác; sẽ quy định thống nhất và áp dụng chung đối với tất cả các xã theo từng vùng.

b) Bộ tiêu chí quốc gia về xã nông thôn mới nâng cao giai đoạn 2021-2025

- Quy định thống nhất áp dụng trong toàn quốc để thực hiện, đánh giá, xét công nhận xã đạt chuẩn NTM nâng cao.

- Yêu cầu xã được công nhận NTM nâng cao giai đoạn 2021-2025: Là xã đạt chuẩn NTM giai đoạn 2021-2025. Đối với các xã đã được công nhận đạt chuẩn NTM giai đoạn 2011-2020, phải tập trung rà soát, chỉ đạo thực hiện, đáp ứng đầy đủ mức đạt chuẩn theo yêu cầu của Bộ tiêu chí quốc gia về xã NTM giai đoạn 2021-2025. Đây là quy định mới đưa vào để đảm bảo tính chặt chẽ và chất lượng thực hiện các tiêu chí xây dựng NTM.

- Về tiêu chí xã NTM nâng cao:

+ Bao gồm 19 tiêu chí, 75 chỉ tiêu (tăng 18 chỉ tiêu so với Bộ tiêu chí quốc gia về xã NTM giai đoạn 2021-2025). Trong đó:

(1) Nhập “tiêu chí số 5 về Trường học và tiêu chí số 14 về Giáo dục và Đào tạo” thành “*tiêu chí số 5 về Giáo dục*”;

(2) Nhập “tiêu chí số 6 về Cơ sở vật chất văn hóa và tiêu chí số 16 về Văn hóa” thành “*tiêu chí số 6 về Văn hóa*”;

(3) Tách “tiêu chí số 17 về Môi trường và An toàn thực phẩm” thành “*tiêu chí số 17 về Môi trường*” và “*tiêu chí số 18 về Chất lượng môi trường sống*”;

(4) Tách “tiêu chí số 18 về Hệ thống chính trị và Tiếp cận pháp luật” thành “*tiêu chí số 15 về Hành chính công*” và “*tiêu chí số 16 về Tiếp cận pháp luật*”.

+ Nâng cao chất lượng 37 chỉ tiêu², bổ sung 32 chỉ tiêu mới³ và điều chỉnh nội hàm 06 chỉ tiêu⁴ để phù hợp với quy định tại các văn bản quy phạm pháp luật hoặc các chính sách mới ban hành trong thời gian qua và yêu cầu thực tế xây dựng xã NTM nâng cao. Trong đó:

(1) Quy định một số chỉ tiêu để vận dụng (*bao gồm 25 chỉ tiêu thuộc 13 tiêu chí*) là những chỉ tiêu có thể căn ở mức độ khác nhau; giao UBND các cấp tỉnh căn cứ hướng dẫn của các Bộ, ngành liên quan, quy định việc áp dụng cụ thể đối với các nhóm xã để phù hợp với điều kiện đặc thù, nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội và khả năng của người dân từng xã, đặc điểm văn hoá của từng dân tộc;

(2) Các chỉ tiêu còn lại (*bao gồm 52 chỉ tiêu thuộc 14 tiêu chí*) là những chỉ tiêu cơ bản, trực tiếp phản ánh yêu cầu thiết yếu về sản xuất và đời sống của người dân ở nông thôn; là cơ sở để thực hiện chỉ tiêu, tiêu chí khác hoặc có tác động thúc đẩy đến một số chỉ tiêu, tiêu chí khác; sẽ quy định thống nhất và áp dụng chung đối với tất cả các xã theo từng vùng.

Một số nội dung đã được bổ sung, quy định mới so với Bộ tiêu chí xã đạt chuẩn NTM, gồm: quản lý công trình thủy lợi, áp dụng tưới tiên tiến, kiểm kê nguồn xả thải vào công trình thủy lợi - thuộc tiêu chí số 3 về Thủy lợi và Phòng chống thiên tai; giáo dục thể chất và cộng đồng học tập - thuộc tiêu chí số 5 về Giáo dục; bảo tồn và phát huy các di sản văn hóa - thuộc tiêu chí số 6 về Văn hóa; sử dụng điện thoại thông minh và mạng wifi - thuộc tiêu chí số 8 về Thông tin và truyền thông; sản phẩm OCOP, mua bán sản phẩm qua các kênh thương mại điện tử, cấp mã vùng sản xuất, du lịch nông thôn... - thuộc tiêu chí số 13 về Tổ chức sản xuất và phát triển kinh tế nông thôn; việc quản lý sức khỏe điện tử và khám chữa bệnh từ xa - thuộc tiêu chí số 14 về Y tế; toàn bộ tiêu chí 15 về Hành chính công và tiêu chí 16 về Tiếp cận pháp luật; việc tái chế phụ phẩm nông nghiệp và tỉ lệ sử dụng hình thức hỏa táng - thuộc tiêu chí số 17 về

² Gồm các chỉ tiêu: 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.6, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 6.1, 6.3, 8.1, 8.3, 9, 10, 11.1, 12.1, 12.2, 13.1, 13.3, 13.4, 14.1, 14.4, 17.2, 17.3, 17.4, 17.5, 17.8, 17.11, 17.12, 18.1, 18.7, 19.1, 19.2

³ Gồm các chỉ tiêu: 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 5.5, 5.6, 6.2, 6.4, 8.2, 8.5, 11.2, 12.3, 13.2, 13.5, 13.6, 13.7, 13.8, 14.2, 14.3, 15.1, 15.2, 15.3, 16.1, 16.2, 16.3, 17.1, 17.6, 17.7, 17.10, 18.2, 18.3, 18.4, 18.5, 18.6, 18.8

⁴ Gồm các chỉ tiêu: 1.1, 1.2, 4, 7, 8.4, 17.9

Môi trường; các quy định cụ thể về cấp nước và an toàn thực phẩm thuộc tiêu chí số 18 về Chất lượng môi trường sống...

c) Quy định về xã nông thôn mới kiểu mẫu giai đoạn 2021-2025

Yêu cầu đối với xã NTM kiểu mẫu giai đoạn 2021-2025 là:

(1) Là xã đạt chuẩn NTM nâng cao giai đoạn 2021-2025; đối với các xã đã được công nhận đạt chuẩn NTM nâng cao giai đoạn 2018-2020, phải tập trung rà soát, chỉ đạo thực hiện, đáp ứng đầy đủ mức đạt chuẩn theo yêu cầu của Bộ tiêu chí xã NTM nâng cao giai đoạn 2021-2025;

(2) Thu nhập bình quân đầu người của xã tại thời điểm xét, công nhận xã NTM kiểu mẫu phải cao hơn từ 10% trở lên so với mức thu nhập bình quân đầu người áp dụng theo quy định đối với xã NTM nâng cao tại cùng thời điểm;

(3) Có ít nhất một mô hình thôn thông minh, do UBND cấp tỉnh quy định cụ thể;

(4) Đạt tiêu chí quy định xã NTM kiểu mẫu theo ít nhất một trong các lĩnh vực nổi trội nhất (về sản xuất, về giáo dục, về văn hóa, về du lịch, về cảnh quan môi trường, về an ninh trật tự, về chuyển đổi số...) mang giá trị đặc trưng của địa phương, do UBND cấp tỉnh ban hành.

Như vậy, về cơ bản, quy định về xã NTM kiểu mẫu giai đoạn 2021-2025 trao quyền cho các địa phương quy định các chỉ tiêu, tiêu chí cụ thể; trong đó điểm mới hơn Quyết định số 691/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ áp dụng cho giai đoạn 2018-2020 chính là yêu cầu về việc có ít nhất một mô hình thôn thông minh gắn với việc đẩy mạnh chuyển đổi số trong xây dựng NTM giai đoạn 2021-2025.

2. Đối với cấp huyện

Đối với cấp xã, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Bộ tiêu chí quốc gia về huyện NTM giai đoạn 2021-2025 và Bộ tiêu chí quốc gia về huyện NTM nâng cao giai đoạn 2021-2025 (theo Quyết định số 320/QĐ-TTg ngày 08/3/2022). Cụ thể:

a) Bộ tiêu chí quốc gia về huyện nông thôn mới giai đoạn 2021-2025

- Quy định thống nhất áp dụng trong toàn quốc để thực hiện, đánh giá, xét công nhận huyện đạt chuẩn NTM.

- Yêu cầu:

(1) Có 100% số xã trên địa bàn đạt chuẩn NTM (*đối với các xã đã được công nhận đạt chuẩn NTM giai đoạn 2011-2020, phải tập trung rà soát, chỉ đạo thực hiện, đáp ứng đầy đủ mức đạt chuẩn theo yêu cầu của Bộ tiêu chí quốc gia về xã NTM giai đoạn 2021-2025*);

(2) Có ít nhất 10% số xã trên địa bàn đạt chuẩn NTM nâng cao (*đáp ứng đầy đủ mức đạt chuẩn theo yêu cầu của Bộ tiêu chí quốc gia về xã NTM nâng cao giai đoạn 2021-2025*).

(3) Có 100% số thị trấn trên địa bàn đạt chuẩn đô thị văn minh⁵;

(4) Tỷ lệ hài lòng của người dân trên địa bàn đối với kết quả xây dựng NTM của huyện đạt từ 90% trở lên (*trong đó có tỷ lệ hài lòng của người dân ở từng xã đối với kết quả thực hiện từng nội dung xây dựng NTM đạt từ 80% trở lên*).

- Về tiêu chí huyện NTM: Giữ nguyên số lượng 09 tiêu chí, gồm 36 chỉ tiêu (*tăng 22 chỉ tiêu so với giai đoạn 2016-2020*), trong đó:

+ Điều chỉnh nội hàm, tên, nội dung 03 tiêu chí (*gồm các tiêu chí số 3, 8, 9*);

+ Lược bỏ 02 chỉ tiêu cũ (*chỉ tiêu 9.1 và 9.2*);

+ Bổ sung 24 chỉ tiêu mới cho phù hợp với quy định tại các văn bản quy phạm pháp luật hoặc các chính sách mới ban hành trong thời gian qua và yêu cầu thực tế xây dựng huyện NTM.

Như vậy, số chỉ tiêu được bổ sung mới là khá nhiều; bao gồm: việc đầu tư công trình hạ tầng kỹ thuật theo quy hoạch vùng huyện - chỉ tiêu 1.2; trồng cây xanh dọc các tuyến đường huyện - chỉ tiêu 2.3; đảm bảo phòng chống thiên tai theo phương châm 4 tại chỗ - chỉ tiêu 3.2; kiểm định đối với trung tâm giáo dục nghề nghiệp - giáo dục thường xuyên - chỉ tiêu 5.4; việc đầu tư các khu công nghiệp, cụm công nghiệp, chợ, có trung tâm kỹ thuật nông nghiệp hoạt động hiệu quả - tiêu chí số 6 về Kinh tế; việc tái chế chất thải nông nghiệp, xử lý nước thải sinh hoạt, trồng cây xanh phân tán, xử lý chất thải nhựa và hạ tầng các điểm trung chuyển chất thải trên địa bàn - tiêu chí số 7 về Môi trường; nước sạch và xây dựng cảnh quan môi trường - thuộc tiêu chí số 8 về Chất lượng môi trường sống; về chất lượng của chính quyền, các tổ chức chính trị xã hội, an ninh trật tự và dịch vụ công trực tuyến - thuộc tiêu chí số 9 về Hệ thống chính trị - An ninh trật tự - Hành chính công.

b) Quy định thị xã, thành phố trực thuộc cấp tỉnh hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM giai đoạn 2021-2025

Quy định thị xã/ thành phố hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM giai đoạn 2021-2025 gồm 05 yêu cầu:

(1) Có 100% số xã trên địa bàn đạt chuẩn NTM (*đáp ứng đầy đủ mức đạt chuẩn theo yêu cầu của Bộ tiêu chí NTM giai đoạn 2021-2025*);

(2) Có ít nhất 01 xã trên địa bàn đạt chuẩn NTM nâng cao giai đoạn 2021-2025;

(3) Có 100% số phường trên địa bàn đạt chuẩn đô thị văn minh;

(4) Tỷ lệ hài lòng của người dân trên địa bàn đối với kết quả xây dựng NTM của thị xã, thành phố đạt từ 90% trở lên (*trong đó có tỷ lệ hài lòng của người dân ở từng xã đối với kết quả thực hiện từng nội dung xây dựng NTM đạt từ 80% trở lên*);

(5) Đất cây xanh sử dụng công cộng trong đô thị trên địa bàn tối thiểu là 5m²/người.

Về cơ bản, quy định về thị xã, thành phố trực thuộc cấp tỉnh hoàn thành nhiệm vụ

⁵ Thực hiện theo Quyết định số 04/QĐ-TTg ngày 18/02/2022 của Thủ tướng Chính phủ về việc ban hành quy định tiêu chí, trình tự, thủ tục xét công nhận đạt chuẩn đô thị văn minh

vụ xây dựng NTM giai đoạn 2021-2025 vẫn giữ như quy định của giai đoạn 2016-2020, trong đó bổ sung quy định về việc 100% số phường trên địa bàn đạt chuẩn đô thị văn minh, có ít nhất 01 xã đạt chuẩn NTM nâng cao và đất cây xanh sử dụng công cộng trong đô thị trên địa bàn tối thiểu là 5 m²/người.

c) Bộ tiêu chí quốc gia về huyện nông thôn mới nâng cao giai đoạn 2021-2025

- Quy định thống nhất áp dụng trong toàn quốc để thực hiện, đánh giá, xét công nhận huyện đạt chuẩn NTM nâng cao.

- Yêu cầu đối với huyện đạt chuẩn NTM nâng cao giai đoạn 2021-2025:

(1) Là huyện đạt chuẩn NTM (*đối với các huyện đã được công nhận đạt chuẩn NTM giai đoạn 2011-2020, phải tập trung rà soát, chỉ đạo thực hiện, đáp ứng đầy đủ mức đạt chuẩn theo yêu cầu của Bộ tiêu chí huyện NTM giai đoạn 2021-2025*);

(2) Có ít nhất 50% số xã trên địa bàn đạt chuẩn NTM nâng cao (*đáp ứng đầy đủ mức đạt chuẩn theo yêu cầu của Bộ tiêu chí xã NTM nâng cao giai đoạn 2021-2025*);

(3) Tỷ lệ hài lòng của người dân trên địa bàn đối với kết quả xây dựng NTM nâng cao của huyện đạt từ 95% trở lên.

- Về tiêu chí huyện NTM nâng cao: bao gồm 09 tiêu chí, 38 chỉ tiêu (*tăng 02 chỉ tiêu so với Bộ tiêu chí huyện NTM giai đoạn 2021-2025*), trong đó có 23 chỉ tiêu nâng cao chất lượng⁶, 13 chỉ tiêu bổ sung mới⁷ và 02 chỉ tiêu tiếp tục duy trì thực hiện (*gồm chỉ tiêu: 8.5, 8.6*) để phù hợp với các chính sách mới ban hành trong thời gian qua và yêu cầu thực tế xây dựng huyện NTM nâng cao.

Bộ tiêu chí quốc gia về huyện NTM nâng cao quy định một số chỉ tiêu để vận dụng (*bao gồm 05 chỉ tiêu thuộc 03 tiêu chí*) là những chỉ tiêu có thể căn ở mức độ khác nhau, giao UBND cấp tỉnh căn cứ hướng dẫn của các Bộ, ngành liên quan, quy định việc áp dụng cụ thể đối với các nhóm huyện để phù hợp với điều kiện đặc thù, nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội của địa phương.

Đối với 13 chỉ tiêu bổ sung mới, tập trung vào các nội dung về: Phát huy các giá trị văn hóa truyền thống, công viên hoặc quảng trường - thuộc tiêu chí số 5 về Y tế - Văn hóa - Giáo dục; phát triển sản phẩm OCOP và du lịch nông thôn - thuộc tiêu chí số 6 về Kinh tế; bảo vệ môi trường làng nghề - thuộc tiêu chí số 7 về Môi trường và cấp nước sạch, cải tạo cảnh quan, đảm bảo an toàn thực phẩm và mô hình xã, thôn thông minh - thuộc tiêu chí số 8 về Chất lượng môi trường sống.

d) Đối với hướng dẫn thực hiện xây dựng huyện NTM kiểu mẫu giai đoạn 2021-2025

Thực hiện nhiệm vụ Thủ tướng Chính phủ giao “*Bộ Nông nghiệp và PTNT chủ trì, phối hợp với các Bộ, ngành liên quan nghiên cứu, hướng dẫn thực hiện xây dựng huyện NTM kiểu mẫu giai đoạn 2021-2025*” (tại Quyết định số 320/QĐ-TTg ngày

⁶ Gồm các chỉ tiêu: 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.3, 4, 5.4, 5.5, 6.1, 6.2, 6.3, 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 7.5, 7.6, 7.9, 8.1, 8.3, 9.1, 9.2

⁷ Gồm các chỉ tiêu: 3.2, 5.1, 5.2, 5.3, 6.4, 6.5, 7.7, 8.2, 8.4, 8.7, 8.8, 8.9

08/3/2022), sau khi có huyện được chính thức công nhận đạt chuẩn NTM nâng cao giai đoạn 2021-2025, Bộ Nông nghiệp và PTNT chủ trì, phối hợp với các Bộ, ngành liên quan sẽ nghiên cứu, hướng dẫn thực hiện xây dựng huyện NTM kiểu mẫu đảm bảo theo hướng khai thác, phát huy tối đa tiềm năng, lợi thế của địa phương, làm hình mẫu để các địa phương khác tham quan, học tập, triển khai nhân rộng.

3. Đối với cấp tỉnh

Quy định tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM giai đoạn 2021-2025 đã được Thủ tướng Chính phủ phê duyệt tại Quyết định số 321/QĐ-TTg ngày 08/3/2022. Yêu cầu đối với cấp tỉnh hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM giai đoạn 2021-2025:

(1) Có 100% số huyện trên địa bàn đạt chuẩn NTM giai đoạn 2021-2025; đối với các huyện đã được công nhận đạt chuẩn NTM giai đoạn 2010-2020, phải rà soát, chỉ đạo thực hiện, đáp ứng đầy đủ mức đạt chuẩn theo yêu cầu của Bộ tiêu chí huyện NTM giai đoạn 2021-2025;

(2) Có 100% số thị xã/thành phố trên địa bàn hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM giai đoạn 2021-2025; đối với các thị xã/thành phố đã được công nhận hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM giai đoạn 2010-2020, phải rà soát, chỉ đạo thực hiện, đáp ứng đầy đủ mức hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM theo yêu cầu đối với thị xã/thành phố trực thuộc cấp tỉnh hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM giai đoạn 2021-2025;

(3) Có ít nhất 20% số huyện trên địa bàn đạt chuẩn NTM nâng cao giai đoạn 2021-2025;

(4) Có ít nhất 40% số xã trên địa bàn đạt chuẩn NTM nâng cao giai đoạn 2021-2025;

(5) Có Đề án xây dựng NTM toàn tỉnh, thành phố giai đoạn 2021-2025 được HĐND cấp tỉnh thông qua;

(6) Có ít nhất 70% số km đường huyện, đường tỉnh, quốc lộ trên địa bàn được trồng cây xanh dọc tuyến đường;

(7) Đất cây xanh sử dụng công cộng trên địa bàn tối thiểu là 4 m²/người;

(8) Chỉ số hài lòng của người dân, tổ chức đối với sự phục vụ của cơ quan hành chính nhà nước thuộc cấp tỉnh quản lý đạt từ 90% trở lên.

Như vậy, quy định về tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM giai đoạn 2021-2025 có bổ sung thêm một số nội dung so với Quyết định số 1274/QĐ-TTg ngày 19/8/2020 của Thủ tướng Chính phủ, đó là phải có xã NTM nâng cao, huyện NTM nâng cao; có Đề án xây dựng NTM trên toàn tỉnh, thành phố; việc trồng cây xanh trên các tuyến đường và tỉ lệ đất cây xanh công cộng; chỉ số hài lòng của người dân, tổ chức đối với sự phục vụ của cơ quan hành chính nhà nước thuộc cấp tỉnh quản lý.

4. Đánh giá chung

Bộ tiêu chí quốc gia về NTM các cấp (xã, huyện, tỉnh) theo các mức độ (đạt chuẩn, nâng cao, kiểu mẫu) để thực hiện trong giai đoạn 2021-2025 đã có sự kế thừa của giai đoạn 2016-2020, trong đó nhiều quy định đã được bổ sung, điều chỉnh hoặc loại bỏ cho phù hợp với thực trạng, bối cảnh và các quy định hiện hành. Các nội dung được bổ sung hầu hết đều hướng tới việc nâng cao chất lượng, hiệu quả trong đầu tư. Đặc biệt, trong Bộ tiêu chí quốc gia về NTM giai đoạn 2021-2025, vấn đề về lồng ghép giới đã được rà soát và chú trọng trong các quy định của Bộ tiêu chí (đánh giá tỉ lệ đạt được của các chỉ tiêu, tiêu chí đối với cả nam và nữ); việc lấy ý kiến hài lòng của người dân cũng đã được đưa vào và quy định tỉ lệ hài lòng của người dân trên địa bàn đối với kết quả xây dựng NTM đạt ở mức cao hơn (từ 90% trở lên so với trước đây là 80%).

III. QUAN ĐIỂM, ĐỊNH HƯỚNG VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN CẦN QUAN TÂM TRONG XÂY DỰNG NÔNG THÔN MỚI NÂNG CAO VÀ NÔNG THÔN MỚI KIỂU MẪU

1. Đặt vấn đề

Chương trình mục tiêu quốc gia (MTQG) xây dựng nông thôn mới (NTM) giai đoạn 2010-2020 là một chương trình hành động lớn có tính chiến lược để thực hiện Nghị quyết Trung ương 7 khóa X về nông nghiệp, nông dân, nông thôn. Sau 10 năm triển khai, Chương trình đã đạt được nhiều thành tựu to lớn và tương đối toàn diện. Diện mạo nông thôn chuyển biến mạnh mẽ, các lĩnh vực kinh tế, văn hóa, xã hội, môi trường ở nông thôn khởi sắc rõ rệt, chất lượng đời sống vật chất, tinh thần của dân cư nông thôn ngày một nâng cao.

Đánh giá cao những thành tựu đạt được của quá trình xây dựng NTM, Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng (2021) đã tiếp tục đưa nội dung xây dựng NTM vào mục tiêu và định hướng phát triển đất nước giai đoạn 2021-2030. Trên cơ sở đó, tại kỳ họp thứ nhất Quốc hội khóa XV, Quốc hội đã thông qua Nghị quyết số 25/2021/QH15 ngày 28/7/2021 phê duyệt chủ trương đầu tư Chương trình MTQG xây dựng NTM giai đoạn 2021-2025. Để cụ thể hóa các chủ trương, mục tiêu xây dựng NTM của Đảng và Quốc hội, ngày 22/02/2022, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 263/QĐ-TTg phê duyệt Chương trình MTQG xây dựng NTM giai đoạn 2021-2025.

Với số lượng địa phương đã đạt chuẩn NTM chiếm tỷ lệ cao, một trong những mục tiêu quan trọng được Đảng, Quốc hội và Chính phủ đặt ra trong giai đoạn mới là nâng cao chất lượng đạt chuẩn, hướng tới ***xây dựng NTM nâng cao, NTM kiểu mẫu***. Cụ thể, theo mục tiêu đến năm 2025, trong số các xã, huyện đã đạt chuẩn NTM phần đầu có ít nhất 10% số xã NTM kiểu mẫu và 20% số huyện NTM nâng cao và kiểu mẫu.

Xây dựng NTM là một quá trình thường xuyên, liên tục, việc không ngừng nâng cao những kết quả đạt được là yêu cầu tất yếu để đạt tới những bước phát triển cao hơn. Trong Chương trình MTQG xây dựng NTM, mức độ NTM nâng cao và NTM kiểu mẫu là cách gọi để chỉ những nấc thang cao hơn so với mức độ đạt chuẩn NTM, đòi hỏi chất lượng đạt chuẩn phải đi vào chiều sâu, toàn diện, hiệu quả và bền vững.

Trên thực tế, ngay trong giai đoạn 2016-2020, nhiều địa phương trên cả nước sau khi được công nhận đạt chuẩn NTM đã chuyển sang xây dựng NTM nâng cao, kiểu mẫu, không chỉ ở phạm vi cấp xã mà còn có nhiều mô hình kiểu mẫu ở cấp thôn và hiện đang thí điểm xây dựng NTM kiểu mẫu ở cấp huyện.

2. Quan điểm, định hướng

NTM nâng cao và NTM kiểu mẫu không chỉ đơn thuần là nâng cao chất lượng các tiêu chí, điều quan trọng hơn là phải đi vào chiều sâu, đảm bảo tính toàn diện, bền vững, thể hiện được những đặc trưng kiểu mẫu và cốt lõi là nâng cao vượt bậc đời sống vật chất và tinh thần cho người dân nông thôn. Trong khi NTM nâng cao là nhằm mục tiêu không ngừng duy trì và nâng chất những kết quả đạt được một cách hài hòa, đồng bộ, phù hợp với điều kiện thực tế, thì nội hàm của NTM kiểu mẫu cần được hiểu là một mô hình: *(i) có tính điển hình về hầu hết các lĩnh vực phát triển nông thôn; (ii) có tính đặc thù theo mức độ phát triển và đặc điểm KTXH ở mỗi vùng miền; và (iii) có tính chất hình mẫu đặc trưng để hướng tới chứ không mang tính đại trà, phổ biến mà địa phương nào cũng làm được và cũng cần thực hiện.* Với quan điểm đó, NTM kiểu mẫu không giới hạn trong phạm vi cấp xã mà có thể ở từng đơn vị nhỏ hơn (thôn, bản, khu dân cư...) hoặc ở phạm vi rộng hơn (huyện, vùng xã...).

Xây dựng NTM nâng cao và kiểu mẫu cần phải đảm bảo:

- *Một là, phải tuân thủ tính kế thừa, tránh nóng vội đốt cháy giai đoạn.* NTM nâng cao phải phù hợp với khả năng phấn đấu, còn NTM kiểu mẫu phải được xây dựng từ NTM nâng cao. Phải thực sự coi trọng chuẩn nâng cao, coi trọng tính bền vững của nó, chứ không phải chỉ là bước đệm cho NTM kiểu mẫu. Nếu nôn nóng, có thể dẫn đến mô hình NTM kiểu mẫu chất lượng thấp. Ví dụ, có thể đạt kiểu mẫu về *cảnh quan*, nhưng *thu nhập* thì bình thường, thậm chí thấp hơn nhiều nơi khác. Vậy nên, chỉ xây dựng NTM kiểu mẫu khi NTM nâng cao có nền tảng vững chắc, được người dân duy trì bền vững. Đó là mục đích cốt lõi, còn NTM kiểu mẫu là để làm mẫu và rút ra bài học về cách xây dựng NTM chất lượng cao đối với nhóm chỉ tiêu cơ bản nào đó. Chỉ có như vậy mới thúc đẩy xây dựng NTM trở thành một quá trình thường xuyên, liên tục, không ngừng nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của người dân nông thôn.

- *Hai là, phải đảm bảo tính toàn diện.* Việc tuân thủ tính kế thừa nói trên là một mặt của yêu cầu về tính toàn diện khi NTM nâng cao được coi trọng. Ngoài ra, trong phạm vi địa bàn một xã, một huyện, để đạt NTM kiểu mẫu còn cần phải đáp ứng yêu cầu toàn diện cả về bình đẳng giới, kết nối nông thôn - đô thị, phát huy vai trò cộng đồng, ứng dụng khoa học - công nghệ, kinh tế tuần hoàn...

- *Ba là, phải đảm bảo tính bền vững, tránh đạt được danh hiệu nâng cao hay kiểu mẫu rồi thì dừng lại, dần đánh mất vai trò làm mẫu, trong khi mặt bằng NTM ngày một nâng cao.* NTM nâng cao và kiểu mẫu phải thực sự bền vững, không những phải duy trì, mà chất lượng dần phải được nâng cao hơn. Bền vững cũng phải toàn diện, cả về kinh tế - xã hội - môi trường, gắn với phòng chống rủi ro thiên tai và thích ứng với biến đổi khí hậu, với phát huy tối đa nhưng không khai thác cạn kiệt, hủy hoại lợi thế, tiềm năng, với giải quyết tốt những thách thức về hội nhập, thị trường, dịch

bệnh...

- *Bốn là, phải đảm bảo tính đặc trưng của mô hình.* NTM kiểu mẫu phải thể hiện được những đặc trưng nổi bật, mang tính điển hình cho mỗi vùng miền và địa phương, hoặc có những mẫu mực về một hoặc một vài lĩnh vực nào đó liên quan đến cơ sở hạ tầng, bảo vệ môi trường, mô hình sản xuất, sản phẩm đặc trưng, ứng dụng công nghệ cao, du lịch sinh thái, hoạt động văn hóa, tổ chức cộng đồng...

- *Năm là, phải tránh căn bệnh hành chính, thành tích.* Không nên có tư duy hành chính cứng nhắc: đã có xã nâng cao, kiểu mẫu thì phải có huyện nâng cao, kiểu mẫu, tỉnh kiểu mẫu, cả nước kiểu mẫu, xa rời cách tiếp cận đúng đắn ban đầu của Chương trình xây dựng NTM: hướng về cơ sở, đưa Chương trình về cơ sở cấp xã là trực chính. Cũng cần tránh tư tưởng thành tích: đạt danh hiệu này rồi thì lập tức phải có danh hiệu mới, chạy theo danh hiệu. Tư duy thành tích cùng với tư duy hành chính cứng nhắc sẽ phát sinh nóng vội, làm méo mó tư tưởng “*xây dựng NTM không có điểm dừng*”, tập trung quá mức nguồn lực cho tập đầu để chạy về các đích danh hiệu, thiếu nguồn lực cho tập cuối, khiến khó thực hiện được chủ trương “*không có ai bị bỏ lại phía sau*”.

3. Một số vấn đề cơ bản cần quan tâm

- *Tiếp cận linh hoạt về tiêu chí trong xây dựng NTM:* NTM nâng cao và kiểu mẫu cần phát huy nền tảng sự sáng tạo về cách làm, đặc biệt là bộ tiêu chí, cụ thể là: (i) tiêu chí cảnh quan - môi trường - văn hóa - sản xuất là xương sống cho NTM nâng cao và kiểu mẫu, nhằm mục tiêu xây dựng NTM thân thiện, giữ vững được nét đẹp làng quê, giá trị văn hóa và tính tổ chức cộng đồng; (ii) địa phương chủ động, sáng tạo để hình thành các tiêu chí NTM nâng cao và kiểu mẫu, có thể đến cấp huyện để phù hợp với điều kiện, phong tục tập quán, văn hóa và lợi thế của từng địa phương.

- *Thúc đẩy nguồn lực và sự tự chủ của cộng đồng trong NTM nâng cao và kiểu mẫu:* Xây dựng NTM nâng cao và kiểu mẫu gắn với cảnh quan, môi trường, du lịch... cần dựa trên nền tảng: (i) vai trò người dân trong xây dựng NTM là vấn đề có tính nền tảng và bao trùm, phải dựa trên vai trò chủ thể và trách nhiệm xã hội có tính đặc thù của nông dân; (ii) phát huy hình thức quản lý cộng đồng theo nguyên tắc tự nguyện, và gương mẫu, đó là nền tảng về văn hóa, cộng đồng của khu vực nông thôn Việt Nam; (iii) các mô hình, tiêu chí, yêu cầu từ: khu dân cư kiểu mẫu, khu vườn mẫu, phát triển OCOP... đều dựa trên nguyên tắc phát triển nội sinh, tự nguyện, nguyên tắc này sẽ cần được áp dụng một cách triệt để trong xây dựng NTM nâng cao và kiểu mẫu trong giai đoạn tới.

- *NTM nâng cao và kiểu mẫu lấy cảnh quan, môi trường làm nền tảng để tạo môi trường sống và bảo tồn văn hóa nông thôn:* Lấy quy hoạch cảnh quan nông thôn làm nền tảng trong xây dựng NTM, xây dựng cảnh quan NTM vừa mang tính sinh thái, vừa đậm đà bản sắc văn hóa truyền thống, đặc biệt là khía cạnh: (i) duy trì cây xanh để giữ hồn cốt của làng quê nông thôn, giảm thiểu tiêu cực của vấn đề kiên cố, bê tông hóa giao thông; (ii) duy trì không gian văn hóa, sinh hoạt cộng đồng, đảm bảo hiện đại nhưng giữ gìn được bản sắc văn hóa truyền thống, xem như là một trong những giá trị văn hóa, giá trị tinh thần phản ánh chất lượng đời sống người dân nông

thôn và phát triển bền vững. Ngoài những giải pháp chung về mặt kỹ thuật, giải pháp về bảo vệ môi trường sẽ là một thách rất lớn. Do đó, giải pháp về thúc đẩy cảnh quan và sản xuất gắn với “khu vườn mẫu” cần được nhân rộng nhằm đảm bảo sản xuất an toàn, thân thiện với môi trường và từng bước ứng phó với những tác động tiêu cực. Người dân vừa là chủ thể bảo vệ môi trường, đồng thời có vai trò quan trọng trong việc giám sát, phát hiện và phản ánh kịp thời các vấn đề ô nhiễm cho cơ quan quản lý nhà nước, phản biện xã hội để giải quyết hài hòa mối quan hệ giữa phát triển kinh tế và bảo vệ môi trường.

- *Xây dựng NTM nâng cao và kiểu mẫu trên cơ sở phát triển hợp lý sản phẩm OCOP*: Thực chất, xây dựng NTM, đặc biệt là NTM nâng cao và kiểu mẫu là một quá trình bao gồm rất nhiều nhiệm vụ: xây dựng cơ sở hạ tầng, cảnh quan nông thôn, phát triển sản xuất để nâng cao thu nhập, giải quyết bài toán phúc lợi cho nông dân, nâng cao hiệu lực của hệ thống chính trị cơ sở, xây dựng hạ tầng văn hóa - xã hội... Trong đó, vấn đề phát triển kinh tế nông thôn sẽ đóng vai trò then chốt, nòng cốt để thúc đẩy xây dựng NTM nâng cao và kiểu mẫu một cách hiệu quả và bền vững. Chương trình OCOP ra đời là một chương trình phát triển kinh tế trọng tâm trong xây dựng NTM, nhằm phát triển các hình thức tổ chức sản xuất, kinh doanh (ưu tiên phát triển hợp tác xã, doanh nghiệp nhỏ và vừa) gắn với các sản phẩm truyền thống, dịch vụ có lợi thế, có khả năng cạnh tranh trên thị trường trong nước và quốc tế, góp phần phát triển kinh tế nông thôn, nâng cao thu nhập, đời sống cho Nhân dân.

Tóm lại, chủ trương cơ bản của xây dựng NTM nâng cao và NTM kiểu mẫu là không ngừng nâng cao những kết quả đạt được để ngày càng tăng cường chất lượng đời sống vật chất, tinh thần cho cư dân nông thôn. Để thực hiện được điều đó, bài học kinh nghiệm chủ đạo từ quá trình xây dựng NTM kiểu mẫu giai đoạn vừa qua là phải xuất phát từ cơ sở. Tiếp cận xây dựng NTM kiểu mẫu từ cơ sở (điển hình như khu dân cư kiểu mẫu, vườn mẫu ở Hà Tĩnh và theo xóm, khối, tổ tự quản ở Nghệ An) chính là cách làm sáng tạo và hiệu quả, thực sự đi vào chiều sâu trên cơ sở phát huy vai trò, trách nhiệm, sự đoàn kết, gắn bó của cộng đồng dân cư. Thành công của mô hình chính là nhờ “đôi cánh”: sự chỉ đạo quyết liệt của chính quyền địa phương và sự hưởng ứng mạnh mẽ của người dân.

Xây dựng NTM nâng cao và kiểu mẫu trước tiên phải đảm bảo duy trì và không ngừng nâng cao chất lượng các tiêu chí NTM, nhưng đích đến là nâng cao đời sống của người dân nông thôn cả về kinh tế, tinh thần, môi trường sống và văn hóa nông thôn; gắn với phát huy lợi thế của địa phương, gắn với cơ cấu lại ngành nông nghiệp, thích ứng với biến đổi khí hậu, phù hợp với quy hoạch tổng thể phát triển KTXH; vai trò chủ thể của người dân và cộng đồng dân cư được phát huy mạnh mẽ; các tác nhân được tạo mọi điều kiện thuận lợi về môi trường đầu tư để tham gia đóng góp vào quá trình xây dựng NTM nâng cao và kiểu mẫu. Đó là những quan điểm xuyên suốt để quá trình xây dựng NTM nói chung và NTM nâng cao, kiểu mẫu nói riêng đạt được thành công và bền vững. Trong đó, NTM kiểu mẫu có tính “*đặc thù, đặc trưng, đặc biệt*” cao, là hình mẫu để hướng tới, có tính “*lý tưởng*” chứ không phải “*đại trà*”. Vì vậy, trong giai đoạn tới cần làm rõ những nội dung của xây dựng NTM kiểu mẫu để tránh tình trạng chạy theo phong trào, nơi nơi đều “*kiểu mẫu*” mà thiếu đi tính kế thừa, tính

toàn diện, tính bền vững và tính đặc trưng của NTM kiểu mẫu.

4. Một số mô hình tiêu biểu

Một số mô hình tiêu biểu trong tài liệu này tập trung vào kinh nghiệm từ thực tiễn xây dựng NTM ở vùng Bắc Trung Bộ - nơi có nhiều cách làm hay, chủ động, sáng tạo trong xây dựng NTM kiểu mẫu, được Ban Chỉ đạo Trung ương đánh giá rất cao và được nhiều địa phương trong cả nước đến thăm quan, học tập kinh nghiệm. So với mặt bằng chung của cả nước, Bắc Trung Bộ tuy có xuất phát điểm thấp hơn, nhưng kể từ năm 2016 đến nay, tỷ lệ xã đạt chuẩn NTM ở Bắc Trung Bộ luôn cao hơn bình quân chung của cả nước và chỉ đứng sau hai vùng có điều kiện KTXH thuận lợi hơn là Đồng bằng sông Hồng và Đông Nam Bộ. Các mô hình khu dân cư kiểu mẫu, vườn mẫu, xã, huyện NTM kiểu mẫu ở Bắc Trung Bộ là những mô hình tiêu biểu có thể nghiên cứu, rút kinh nghiệm.

a) Mô hình khu dân cư kiểu mẫu, vườn mẫu ở Hà Tĩnh

Hà Tĩnh xác định phương châm “*thôn vững, xã chắc*” để đảm bảo xây dựng NTM toàn diện, phát triển bền vững, gắn phát triển sản xuất với bảo vệ môi trường, bảo tồn, gìn giữ và phát huy bản sắc văn hóa vùng nông thôn. Do đó, UBND tỉnh đã ban hành Bộ tiêu chí khu dân cư NTM kiểu mẫu, vườn mẫu và bổ sung nội dung này thành tiêu chí số 20 trong đánh giá kết quả xây dựng NTM ở cấp xã. Chủ trương xây dựng khu dân cư NTM kiểu mẫu, vườn mẫu được người dân hưởng ứng, tự giác tham gia và trở thành phong trào có sức lan tỏa nhanh, trên diện rộng. Người dân đã nhận thức được việc xây dựng khu dân cư NTM kiểu mẫu, vườn mẫu nói riêng và xây dựng NTM nói chung là làm cho chính mình và chủ động thực hiện; ý thức của người dân chuyển biến rõ rệt, tích cực tham gia các nội dung, công việc như: chỉnh trang nhà ở, các công trình phụ trợ, công trình chăn nuôi, xây dựng hàng rào xanh, chỉnh trang vườn hộ phát triển kinh tế vườn, bảo vệ môi trường và các công việc thực hiện ở cộng đồng thôn xóm... Theo báo cáo tổng kết 10 năm xây dựng NTM của tỉnh Hà Tĩnh, trên địa bàn tỉnh đã có 1.686/1.715 thôn (98,3%) triển khai xây dựng khu dân cư kiểu mẫu, trên 9.000 vườn triển khai thực hiện vườn mẫu, trong đó có 298 khu dân cư (17,7%) và 3.000 vườn mẫu đạt chuẩn. Xây dựng NTM từ yêu cầu đã trở thành nhu cầu, từ phải làm nay muốn được làm; là điều kiện tốt nhất để người dân thực hiện được vai trò chủ thể của mình, từ đó người dân luôn chủ động và phát huy cao tính sáng tạo của chính mình. Cách tiếp cận xây dựng NTM thông qua phong trào xây dựng khu dân cư NTM kiểu mẫu, vườn mẫu chính là giải pháp phát huy hiệu quả nhất vai trò chủ thể của cộng đồng dân cư trong xây dựng NTM, theo phương châm của tỉnh là “*dựa vào dân để lo cho cuộc sống của dân*”. Trong khi nhiều địa phương trong cả nước còn lúng túng tìm biện pháp thúc đẩy sự tham gia của cộng đồng thì Hà Tĩnh đã chuyển từ “*huy động cộng đồng*” sang “*phát triển cộng đồng*”, đưa người dân từ vị trí “*khách thể*” trở thành “*chủ thể*” của xây dựng NTM. Tiếp cận từ đơn vị thôn trong xây dựng khu dân cư NTM kiểu mẫu vừa khơi dậy được nguồn lực cộng đồng, vừa tạo ra động lực thi đua, đồng thời nâng cao năng lực và tăng cường quyền lực (vai trò, vị thế, tiếng nói) của cộng đồng trong quá trình thực hiện.

b) Mô hình xóm, khối “Sáng - Xanh - Sạch - Đẹp” ở Nghệ An

Nếu như mô hình khu dân cư kiểu mẫu ở Hà Tĩnh xây dựng thành bộ tiêu chí theo các lĩnh vực khác nhau, thì mô hình NTM xóm, khối (tương đương với thôn) ở Nghệ An tiếp cận theo 4 chủ đề: “*Sáng - Xanh - Sạch - Đẹp*”. Tiêu biểu cho mô hình này là huyện Nam Đàn. Tiêu chí công nhận xóm, khối “*Sáng - Xanh - Sạch - Đẹp*” của huyện Nam Đàn gồm 28 tiêu chí cụ thể theo từng chủ đề: (i) *Sáng*: gồm hệ thống điện chiếu sáng các tuyến đường trục xã, thị trấn đi qua xóm, khối đảm bảo an toàn, hệ thống cấp quang viễn thông được bố trí gọn gàng, đảm bảo mỹ quan; đường giao thông trục, ngõ xóm, khối được nhựa hóa, bê tông hóa, đảm bảo thoát nước, có biển báo, có hàng lang...; (ii) *Xanh*: cây xanh trong vườn, bờ rào được cắt tỉa gọn gàng, bố trí đảm bảo mỹ quan; khuôn viên cơ quan, tuyến đường giao thông được bố trí cây xanh tạo bóng mát, cảnh quan...; (iii) *Sạch*: hộ gia đình sử dụng nước hợp vệ sinh, hệ thống thoát nước đảm bảo vệ sinh, không ô nhiễm môi trường nước thải sinh hoạt, nước thải sản xuất; không có ao tù, nước đọng, ao hồ được đảm bảo cảnh quan...; (iv) *Đẹp*: nhà ở không có nhà tạm, nhà dột nát, kiến trúc phù hợp phong tục, tập quán, có hàng rào sạch đẹp, tạo cảnh quan làng quê; thiết chế văn hóa xóm khối được khang trang, sạch đẹp, đáp ứng các yêu cầu thể thao, văn hóa của người dân... Trong mỗi xóm, các hoạt động xây dựng NTM được triển khai theo từng Tổ tự quản gồm 10-20 thành viên là những hộ gia đình trong cùng một khu, cụm dân cư. Sự gắn kết, đồng thuận của các hộ gia đình trong mỗi khu dân cư là nền tảng để thực hiện thành công các mô hình NTM kiểu mẫu về “*Sáng - Xanh - Sạch - Đẹp*” trên địa bàn huyện Nam Đàn, thúc đẩy phong trào xây dựng NTM ngày càng rộng khắp, đi vào chiều sâu, mang lại hiệu quả kinh tế - xã hội, nâng cao đời sống vật chất tinh thần cho Nhân dân. Một số hiệu quả đạt được từ mô hình là: nhiều tuyến đường hoa cây xanh, đường hoa được hình thành; hệ thống đê cò, cụm cò cổ động được triển khai thực hiện đồng bộ; trụ sở làm việc xã, trường học, trạm y tế, nhà văn hóa xã, xóm được quan tâm vệ sinh môi trường, trồng hoa, trồng cây xanh bóng mát; phong trào ngày chủ nhật xanh đã từng bước phát huy được hiệu quả, người dân đã có ý thức vệ sinh hàng ngày trên đường giao thông đoạn trước nhà mình, phát quang, cắt tỉa bờ rào, chỉnh trang vườn nhà, nhiều tuyến kênh mương được khơi thông, các tuyến đường giao thông được phát quang bờ bụi, tình trạng vứt rác thải bừa bãi, tập kết các loại vật liệu, củi gỗ,... trên các tuyến đường, kênh mương từng bước được hạn chế... đã góp phần tạo cảnh quan môi trường từng xóm, từng xã xanh, sạch, đẹp. Hệ thống điện chiếu sáng công cộng trên các tuyến đường, trong khu dân cư được quan tâm đầu tư lắp đặt đồng bộ hơn. Những kết quả đạt được trong xây dựng NTM theo từng xóm, khối ở huyện Nam Đàn đã góp phần quan trọng để toàn bộ 23 xã trên địa bàn huyện được UBND tỉnh Nghệ An công nhận xã đạt chuẩn NTM, huyện Nam Đàn trở thành huyện đầu tiên của tỉnh Nghệ An được Thủ tướng Chính phủ công nhận huyện đạt chuẩn NTM (không tính thành phố Vinh và thị xã Thái Hòa đã hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM trước huyện Nam Đàn).

c) Mô hình nông thôn mới kiểu mẫu xã Vĩnh Kim (Vĩnh Linh, Quảng Trị)

Vĩnh Kim một trong 3 xã đạt chuẩn NTM đầu tiên của tỉnh Quảng Trị vào năm 2014. Năm 2017, trên cơ sở các tiêu chí xây dựng NTM đã được nâng cao, Đảng ủy, HĐND xã đã ra nghị quyết chuyên đề xây dựng NTM kiểu mẫu, UBND xã ban hành

bộ tiêu chí và phát động phong trào xây dựng thôn kiểu mẫu, được nhân dân toàn xã đồng tình hưởng ứng, trong đó xác định rõ cần tập trung chỉ đạo thực hiện giữ vững 19 tiêu chí theo bộ tiêu chí mới, đồng thời nâng cao chất lượng các tiêu chí theo hướng phát huy tiềm năng lợi thế của xã, chuyển dịch cơ cấu, phát triển kinh tế, nâng cao thu nhập; đời sống vật chất, tinh thần của nhân dân ngày một khởi sắc, bộ mặt nông thôn ngày càng đổi mới, văn minh, an ninh chính trị ổn định. Để thực hiện mục tiêu đề ra, xã tiếp tục xác định trách nhiệm của cả hệ thống chính trị, phát huy nội lực của toàn dân; thực hiện tốt vai trò Đảng lãnh đạo, Nhà nước điều hành, Ủy ban MTTQ và các hội, đoàn thể tuyên truyền, vận động nhân dân thực hiện tốt các phong trào, với phương châm “*phát huy tối đa mọi nguồn lực*”, trong đó “*Nhân dân phải thực sự là chủ thể của chương trình xây dựng NTM*”. Chính quyền địa phương đã tập trung chỉ đạo tiến hành rà soát, đánh giá thực trạng theo bộ tiêu chí mới, xây dựng kế hoạch, mục tiêu trong năm để thực hiện nâng cao các tiêu chí đạt thấp, thiếu bền vững. Đồng thời tổ chức phát động phong trào thi đua “*Vĩnh Kim chung tay xây dựng NTM kiểu mẫu giai đoạn 2017-2020*”. Đối với các tiêu chí đạt ở mức tối thiểu, xã Vĩnh Kim đã quyết liệt chỉ đạo làm tốt công tác tuyên truyền và triển khai cho nhân dân thực hiện. Đối với từng nhóm tiêu chí NTM kiểu mẫu, xã đã có nhiều cách làm chủ động, sáng tạo như: phát động nâng cấp, sửa chữa đường sản xuất, đường nội đồng với chỉ tiêu chung là trong năm sửa chữa đường 1 lần và vệ sinh ít nhất 2 lần; quản lý, sử dụng có hiệu quả chỉ dẫn địa lý, nhãn mác “Ném Vĩnh Linh”, phối hợp với Chương trình Hạnh phúc Quảng Trị xây dựng mô hình sản xuất ném an toàn, tiến hành các thủ tục đăng ký và được cấp giấy chứng nhận vùng sản xuất ném an toàn, tham gia giới thiệu sản phẩm tại các hội chợ và liên kết đưa sản phẩm ném Vĩnh Linh vào hệ thống siêu thị Coopmart; để đạt chỉ tiêu người dân tham gia bảo hiểm y tế trên 95%, xã đã giao trạm y tế phân công đội ngũ y tế thôn tiến hành khảo sát thực trạng số người tham gia bảo hiểm y tế các loại, từ đó rà soát, phân loại và tiến hành tuyên truyền, vận động người dân tham gia bảo hiểm y tế tự nguyện; đối với tiêu chí môi trường, xã đã tổ chức phát động người dân tham gia chỉnh trang nông thôn, mở rộng đường nội thôn theo quy định, vệ sinh đường làng vào ngày 28 hàng tháng; đối với các hoạt động nâng cao thu nhập, xóa đói giảm nghèo, nhiều mô hình phát triển sản xuất, nâng cao thu nhập đã được triển khai thực hiện hiệu quả như phát triển cây hồ tiêu, xây dựng mô hình tiêu sạch, phát triển chăn nuôi bò nhót, nuôi hươu, chim yến, duy trì các loại cây trồng truyền thống, như: lạc, môn, ném, kết hợp với phát triển ngành nghề tiểu thủ công nghiệp, ngành nghề nông thôn, kinh doanh, dịch vụ, mộc, nề, cơ khí, vận động con em tham gia xuất khẩu lao động, vào làm việc tại các khu công nghiệp trong và ngoài tỉnh...⁸

d) Mô hình nông thôn mới kiểu mẫu xã Đông Văn (Đông Sơn, Thanh Hóa)

Xã Đông Văn (Đông Sơn) là xã đầu tiên trong tỉnh được Chủ tịch UBND tỉnh Thanh Hóa quyết định công nhận xã đạt chuẩn NTM kiểu mẫu năm 2020. Ngay sau khi đạt chuẩn NTM, Đảng bộ, chính quyền xã Đông Văn nhất quán chủ trương xây dựng NTM không có điểm dừng, là việc làm thường xuyên, liên tục, hướng đến mục tiêu không ngừng nâng cao đời sống vật chất, tinh thần cho người dân và quyết tâm

⁸ Nguồn: <https://tinhuyluongquangtri.vn/-xay-dung-vinh-kim-tro-thanh-“vung-que-dang-song”>

xây dựng xã đạt chuẩn NTM kiểu mẫu đầu tiên của huyện Đông Sơn. Để thực hiện mục tiêu này, Đảng ủy xã Đông Văn đã ban hành nghị quyết chuyên đề về xây dựng xã NTM nâng cao, NTM kiểu mẫu; kiện toàn Ban chỉ đạo xây dựng NTM kiểu mẫu, xây dựng chương trình hành động để tổ chức thực hiện; phân công các đồng chí đảng ủy viên phụ trách thôn, cán bộ, công chức phụ trách thôn cùng thôn tổ chức họp tổ tự quản xây dựng kế hoạch, việc làm cụ thể; thường xuyên giao ban để nắm tình hình, tâm tư nguyện vọng của nhân dân và những khó khăn cần tháo gỡ để chủ trương, đề án, phương án, kế hoạch đi vào thực hiện. Thực hiện xây dựng NTM kiểu mẫu, có 7/7 thôn ban hành nghị quyết, kiện toàn ban phát triển xây dựng NTM kiểu mẫu do đồng chí bí thư chi bộ kiêm trưởng thôn làm trưởng ban, đồng thời ban hành kế hoạch xây dựng thôn NTM kiểu mẫu, rà soát từng ngõ, xóm, từng hộ gia đình để đối chiếu với các tiêu chí đã đạt và xác định rõ nội dung những việc cụ thể cần làm. Cùng với chính sách kích cầu của huyện, xã Đông Văn đã ban hành cơ chế, chính sách hỗ trợ kích cầu cho các thôn và nhân dân nhằm tạo động lực và khuyến khích người dân cùng chung sức tham gia. Cụ thể, xã hỗ trợ các thôn 100% xi măng xây dựng và mở rộng đường giao thông và xây rãnh thoát nước, bồn hoa; toàn bộ tấm lam xây dựng tường rào thoáng; 30% kinh phí xây lắp cho xây dựng mới nhà văn hóa thôn; thường 50 triệu đồng/thôn được cấp có thẩm quyền công nhận thôn đạt chuẩn NTM kiểu mẫu năm 2020...

Trong suốt quá trình triển khai thực hiện xây dựng NTM kiểu mẫu, kinh nghiệm lớn nhất mà xã Đông Văn có được chính là thực hiện tốt phương châm “*Dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra và dân hưởng thụ*”, việc nào khó thì cán bộ, đảng viên phải tiên phong, gương mẫu làm trước; tuân thủ nguyên tắc dân chủ, công khai, minh bạch trong mọi công việc; thường xuyên trao đổi, thảo luận, lắng nghe, tiếp thu ý kiến, tâm tư nguyện vọng chính đáng, qua đó nâng cao ý thức cộng đồng, ý thức của người dân, phát huy tính dân chủ theo đúng tinh thần, nội dung thực hiện xây dựng NTM. Cấp ủy đảng, chính quyền địa phương quyết tâm trong công tác lãnh đạo, chỉ đạo, cùng với sự vào cuộc của MTTQ và các tổ chức chính trị - xã hội, tạo sự đồng thuận hưởng ứng nhiệt tình của nhân dân trong quá trình tổ chức thực hiện mới có thể tạo ra sự thay đổi tiến bộ vượt bậc khi xây dựng NTM nâng cao, NTM kiểu mẫu. Trong quá trình tổ chức thực hiện không chủ quan, nóng vội, vừa làm vừa học tập kinh nghiệm, vận dụng tốt các quy định của cấp trên, lấy hiệu quả là mục tiêu quan trọng để đánh giá tiêu chí. Việc sơ kết, tổng kết công tác thi đua khen thưởng phải kịp thời nhằm thúc đẩy phong trào xây dựng NTM⁹.

đ) Kinh nghiệm xây dựng nông thôn mới kiểu mẫu ở cấp huyện - trường hợp huyện Nam Đàn (Nghệ An)

Nam Đàn (Nghệ An) là một trong 4 huyện của cả nước được lựa chọn thí điểm xây dựng mô hình huyện NTM kiểu mẫu. Đề án thí điểm “Xây dựng huyện Nam Đàn, tỉnh Nghệ An trở thành huyện NTM kiểu mẫu theo hướng phát triển văn hóa gắn với du lịch, giai đoạn 2018-2025” được phê duyệt theo Quyết định số 17/QĐ-TTg ngày

04/01/2019 của Thủ tướng Chính phủ, với mục tiêu: Nâng cao toàn diện chất lượng xây dựng NTM trên địa bàn huyện Nam Đàn; giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa, truyền thống lịch sử cách mạng, làm động lực để thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội thông qua hoạt động du lịch, dịch vụ, đưa Nam Đàn trở thành huyện NTM kiểu mẫu về “Phát triển văn hóa gắn với du lịch”, góp phần tạo sức lan tỏa trên toàn quốc. Để thực hiện Đề án, huyện Nam Đàn đã xây dựng bộ tiêu chí huyện NTM kiểu mẫu về “Phát triển văn hóa gắn với du lịch” gồm 05 nhóm nội dung với tổng cộng 42 chỉ tiêu cụ thể:

(1) *Xây dựng cơ sở hạ tầng văn hóa, du lịch*: Xây dựng và hoàn thiện hệ thống hạ tầng văn hóa nhằm đáp ứng tốt nhu cầu sinh hoạt văn hóa, văn nghệ, thể dục, thể thao của người dân trên địa bàn và phục vụ phát triển du lịch (gồm 11 chỉ tiêu).

(2) *Xây dựng con người và gia đình văn hóa*: Xây dựng con người mới Nam Đàn phát triển toàn diện, có tri thức, có đạo đức, có nhân cách, có lý tưởng, chân tình, mến khách (gồm 08 chỉ tiêu).

(3) *Xây dựng môi trường văn hóa*: Xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh để tạo điều kiện phát triển toàn diện nhân cách văn hóa con người Nam Đàn (gồm 10 chỉ tiêu).

(4) *Phong trào văn hóa, văn nghệ, thể thao*: Duy trì và phát huy các giá trị văn hóa, lịch sử cách mạng, tạo ra sức lan tỏa các hoạt động văn hóa, văn nghệ, thể thao trên địa bàn toàn huyện, làm phong phú đời sống tinh thần của nhân dân (gồm 09 chỉ tiêu).

(5) *Kết nối văn hóa và du lịch*: Biện các tiềm năng, thế mạnh về văn hóa thành giá trị phát triển kinh tế - xã hội, góp phần bảo tồn và phát huy giá trị hệ thống di tích văn hóa, lịch sử, cách mạng và các giá trị văn hóa phi vật thể, tuyên truyền quảng bá hình ảnh của huyện (gồm 04 chỉ tiêu).

Để thực hiện các nội dung, tiêu chí huyện NTM kiểu mẫu, huyện Nam Đàn đã tập trung thực hiện 03 nhiệm vụ trọng tâm gồm:

(1) *Phát triển hạ tầng văn hóa, hạ tầng kết nối du lịch*: Xây dựng nhà truyền thống huyện; đưa vào sử dụng Trung tâm Văn hóa, Thông tin và Truyền thông; nâng cấp sân vận động; triển khai dự án bể bơi thông minh; hoàn thành hồ sơ bến thuyền vua Mai chuyển công ty T&T phê duyệt; đang thi công đường lên khu lăng mộ vua Mai Hắc Đế, đường vào chùa Viên Quang; xây dựng một số tuyến đường mẫu; triển khai một số hạng mục ở Khu di tích Kim Liên (sân khấu, ao cá Bác Hồ, vườn hoa cây cảnh...).

(2) *Bảo tồn, tôn tạo và phát huy các giá trị di sản văn hóa phục vụ đời sống tinh thần của người dân và gắn với phát triển du lịch*: Thực hiện dự án tôn tạo đền vua Mai Hắc Đế, phục dựng đền Cả (xã Nam Thái), tôn tạo đình Giáp Đông (xã Nam Kim), đền Chí Thiện (xã Nam Cát); tổ chức đón bằng công nhận di tích cấp tỉnh đền Thọ Toán (xã Nam Cường), nhà thờ họ Võ Khắc (xã Nam Kim), nhà thánh Hoành Sơn (xã Khánh Sơn)... Di sản phi vật thể dân ca ví dặm được bảo tồn và khai thác (tổ chức JICA hỗ trợ thành lập, đào tạo, kinh phí mua sắm nhạc cụ, trang phục cho câu lạc bộ

dân ca ví dặm Hùng Sơn để biểu diễn phục vụ khách du lịch). Các hoạt động văn hóa, văn nghệ, thể thao được tổ chức thường xuyên, điển hình là liên hoan tiếng hát Làng Sen. Hiện UBND huyện Nam Đàn đang xây dựng bộ quy tắc ứng xử nơi công cộng để từng bước hình thành những chuẩn mực văn hóa, điều chỉnh lời nói, thái độ, hành vi của cá nhân, tổ chức nơi công cộng, góp phần giữ gìn, phát triển truyền thống văn hóa tốt đẹp của quê hương Nam Đàn.

(3) *Xây dựng các xã NTM kiểu mẫu theo chủ đề, xây dựng các mô hình du lịch văn hóa*: Các xã điểm xây dựng NTM kiểu mẫu về “Văn hóa gắn với du lịch” đang bước đầu hình thành được một số mô hình du lịch cộng đồng, trải nghiệm nông thôn như: mô hình vườn thực nghiệm sinh thái tại xã Nam Giang, trang trại hoa gắn với du lịch trải nghiệm tại xã Kim Liên, mô hình trang trại sinh thái đập Cửa Ông tại xã Nam Nghĩa...

Sau hơn 2 năm thí điểm, huyện Nam Đàn đã tổng kết một số bài học kinh nghiệm trong xây dựng huyện NTM kiểu mẫu là: cần lựa chọn nội dung là thế mạnh, đặc trưng của huyện để đưa vào làm cốt lõi của mô hình kiểu mẫu, từ đó ban hành Kế hoạch chi tiết, xác định nhiệm vụ, lộ trình thực hiện hàng năm và cả giai đoạn; cần xây dựng hoàn thiện bộ máy thực hiện Đề án từ huyện đến xã, xóm, ban hành quy chế hoạt động, phân công nhiệm vụ cụ thể cho từng thành viên gắn thành lập các tổ chỉ đạo tại từng xã, từng xóm để thực hiện; tập trung cao công tác tuyên truyền, quán triệt, phổ biến, các nội dung của Đề án, các văn bản của Trung ương, của tỉnh, của huyện, xã về xây dựng NTM nâng cao, NTM kiểu mẫu đến các cơ quan, đơn vị, cán bộ, đảng viên và nhân dân trên địa bàn huyện. Tuyên truyền phải đi theo chiều sâu, sát thực tế để người dân dễ tiếp cận; huyện, xã phải xây dựng kế hoạch cụ thể cho cả giai đoạn và từng năm để triển khai thực hiện, xác định được những nội dung cần ưu tiên triển khai, lộ trình thực hiện, mốc thời gian hoàn thành để từ đó từng bước hoàn thành mục tiêu; hàng tháng tổ chức họp giao ban toàn thể Ban chỉ đạo với các xã để nghe kết quả thực hiện trong tháng và triển khai các nhiệm vụ cho tháng tiếp theo. Phải để cho cấp ủy, chính quyền các xã, các phòng, ban, ngành, đoàn thể cấp huyện thấy được nhiệm vụ xây dựng NTM kiểu mẫu là nhiệm vụ chính trị thường xuyên, liên tục không ngừng nghỉ.

Đánh giá chung

Những kết quả chung trong xây dựng NTM ở Bắc Trung Bộ cho thấy có sự khác biệt giữa các tỉnh trong vùng về số lượng xã được công nhận đạt chuẩn NTM nâng cao và NTM kiểu mẫu. Trong khi Thanh Hóa, Nghệ An và Hà Tĩnh đi từ xã NTM nâng cao để tiến đến NTM kiểu mẫu, thì Quảng Trị trực tiếp công nhận xã NTM kiểu mẫu, còn Quảng Bình và Thừa Thiên Huế cho đến nay chưa có xã NTM nâng cao và kiểu mẫu. Thực ra, việc xây dựng NTM “*nâng cao*” hay “*kiểu mẫu*” trong giai đoạn 2016-2020 chưa có hướng dẫn và quy định cụ thể ngay từ đầu, nên các địa phương gặp nhiều khó khăn và lúng túng trong công tác chỉ đạo thực hiện. Đến năm 2018, Bộ Nông nghiệp và PTNT và Thủ tướng Chính phủ mới có văn bản về NTM nâng cao và kiểu mẫu¹⁰ nên nhiều địa phương chưa bố trí được nguồn lực để xây dựng

¹⁰ Đến năm 2018, Bộ Nông nghiệp và PTNT mới có Công văn số 1345/BNN-VPĐP ngày 08/02/2018

mô hình. Một số tỉnh, thành trong cả nước, trong đó có Thanh Hóa, Hà Tĩnh, Quảng Trị đã chủ động xây dựng các bộ tiêu chí NTM kiểu mẫu cấp xã, cấp thôn trước khi có quy định của Trung ương nhằm sớm định hướng cho các địa phương tiếp tục nâng cao kết quả đạt được sau khi được công nhận đạt chuẩn. Hiện nay, theo mục tiêu đến năm 2025, cả nước phấn đấu có ít nhất 10% số xã NTM kiểu mẫu và 20% số huyện NTM nâng cao và kiểu mẫu (tính trên số xã, huyện đã đạt chuẩn NTM), có thể hiểu mô hình kiểu mẫu chỉ giới hạn thực hiện đối với những xã, huyện thực sự có đủ điều kiện phấn đấu, không áp dụng tràn lan nơi nào cũng kiểu mẫu (các xã, huyện đã đạt chuẩn chỉ tập trung thực hiện các tiêu chí NTM nâng cao). Đối với cấp thôn, trung ương phân cấp cho UBND cấp tỉnh quy định cụ thể các tiêu chí cũng như mức độ đạt chuẩn phù hợp với điều kiện thực tế, song theo chủ trương chung thì thuật ngữ “*kiểu mẫu*” áp dụng đối với cấp thôn cũng cần được sử dụng trong phạm vi hẹp, không mang tính đại trà.

IV. QUY TRÌNH ĐÁNH GIÁ, XÉT CÔNG NHẬN ĐỊA PHƯƠNG ĐẠT CHUẨN NÔNG THÔN MỚI GIAI ĐOẠN 2021-2025

Ngày 02/8/2022, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 18/2022/QĐ-TTg quy định điều kiện, trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, công nhận, công bố và thu hồi quyết định công nhận địa phương đạt chuẩn NTM, đạt chuẩn NTM nâng cao, đạt chuẩn NTM kiểu mẫu và hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM giai đoạn 2021-2025. Những điểm chính và mới cần quan tâm như sau:

1. Bố cục và nội dung

a) Bố cục của Quy định

Quy định ban hành kèm theo Quyết định số 18/QĐ-TTg được xây dựng gồm 06 Chương, 33 Điều, trong đó:

- ***Chương I (Quy định chung)*** gồm 04 Điều, quy định về: Phạm vi điều chỉnh, đối tượng áp dụng (Điều 1); Nguyên tắc thực hiện (Điều 2); Thẩm quyền công nhận, thu hồi quyết định công nhận (Điều 3); Điều kiện công nhận, thu hồi quyết định công nhận (Điều 4).

- ***Chương II (Trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, công nhận và công bố xã đạt chuẩn NTM, xã đạt chuẩn NTM nâng cao, xã đạt chuẩn NTM kiểu mẫu)***, chia thành 03 Mục và 06 Điều (từ Điều 5 đến Điều 10). Mục 1 về Tổ chức đánh giá, lấy ý kiến, hoàn thiện hồ sơ quy định về: Tổ chức đánh giá, lấy ý kiến (Điều 5); Hoàn thiện hồ sơ (Điều 6). Mục 2 về Tổ chức thẩm gia, lấy ý kiến, hoàn thiện hồ sơ quy định về: Tổ chức thẩm tra, lấy ý kiến (Điều 7); Hoàn thiện hồ sơ (Điều 8). Mục 3 về Tổ chức thẩm định, xét, công nhận và công bố quy định về: Tổ chức thẩm định, công nhận (Điều 9); Công bố (Điều 10).

- ***Chương III (Trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, công nhận và công bố huyện đạt chuẩn NTM, huyện đạt chuẩn NTM nâng cao, thị xã, thành phố trực thuộc cấp tỉnh hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM)*** cũng chia thành 03 Mục và 06 Điều (từ Điều

về việc hướng dẫn xây dựng và triển khai kế hoạch xét, công nhận xã đạt chuẩn NTM nâng cao giai đoạn 2018-2020, tiếp đó Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 691/QĐ-TTg ngày 05/6/2018 về việc ban hành tiêu chí xã NTM kiểu mẫu giai đoạn 2018-2020

11 đến Điều 16). Tên, bố cục các Mục và Điều trong Chương III cũng tương tự như Chương II.

- **Chương IV (Trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, công nhận và công bố cấp tỉnh hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM)** chia thành 02 Mục và 04 Điều (từ Điều 17 đến Điều 20). Mục 1 về Tổ chức đánh giá, lấy ý kiến, hoàn thiện hồ sơ quy định về: Tổ chức đánh giá, lấy ý kiến (Điều 17); Hoàn thiện hồ sơ (Điều 18). Mục 2 về Tổ chức thẩm định, xét, công nhận và công bố quy định về: Tổ chức thẩm định, công nhận (Điều 19); Công bố (Điều 20).

- **Chương V (Xét, thu hồi quyết định công nhận địa phương đạt chuẩn NTM, đạt chuẩn NTM nâng cao, đạt chuẩn NTM kiểu mẫu, hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM)** chia thành 04 Mục (trong đó có các tiểu mục) và 11 Điều (từ Điều 21 đến Điều 31). Mục 1 về Thời điểm thực hiện quy định về: Xét, thu hồi quyết định công nhận (Điều 21); Không thực hiện xét, thu hồi quyết định công nhận (Điều 22). Mục 2 về Trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, thu hồi quyết định công nhận xã đạt chuẩn NTM, NTM nâng cao, NTM kiểu mẫu chia thành 02 tiểu mục. Tiểu mục 1 về Tổ chức đánh giá, lấy ý kiến, hoàn thiện hồ sơ quy định về: Tổ chức đánh giá, lấy ý kiến (Điều 23); Hoàn thiện hồ sơ (Điều 24). Tiểu mục 2 về Tổ chức thẩm định, xét, thu hồi quyết định công nhận quy định về: Tổ chức thẩm định, thu hồi quyết định công nhận (Điều 25). Mục 3 về Trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, thu hồi quyết định công nhận huyện đạt chuẩn NTM, NTM nâng cao, thị xã, thành phố trực thuộc cấp tỉnh hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM cũng chia thành 02 tiểu mục và có tên, nội dung các tiểu mục và các Điều (từ Điều 26 đến Điều 28) tương tự như Mục 2. Mục 4 về Trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, thu hồi quyết định công nhận cấp tỉnh hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM cũng gồm 02 tiểu mục và có tên, nội dung các tiểu mục và các Điều (từ Điều 29 đến Điều 31) tương tự như Mục 1.

- **Chương VI (Tổ chức thực hiện)** chia thành 03 Điều, quy định về: Khen thưởng, kinh phí (Điều 32) và Trách nhiệm của các cơ quan, tổ chức (Điều 33).

Phụ lục kèm theo Quy định tại Quyết định số 18/2022/QĐ-TTg ngày 02/8/2022 của Thủ tướng Chính phủ gồm:

- **Phụ lục I:** Các mẫu hồ sơ xét đạt chuẩn (gồm 34 mẫu)

- **Phụ lục II:** Các mẫu hồ sơ xét thu hồi quyết định công nhận (gồm 12 mẫu).

b) Nội dung chính

- **Về phạm vi điều chỉnh, đối tượng áp dụng:** Quy định nêu rõ điều kiện, trình tự, thủ tục, hồ sơ chỉ áp dụng đối với xã, cấp huyện và cấp tỉnh thực hiện Chương trình MTQG xây dựng NTM.

- **Về nguyên tắc thực hiện:** Yêu cầu việc xét, công nhận, công bố và thu hồi quyết định công nhận địa phương đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM phải bảo đảm công khai, minh bạch, dân chủ, khách quan và phải được thực hiện thường xuyên, liên tục hàng năm, đúng điều kiện, trình tự, thủ tục theo quy định. Lưu ý: để giải quyết các bất cập của giai đoạn trước về việc trong năm đánh giá, xét công nhận địa phương đạt chuẩn NTM, NTM nâng cao, NTM kiểu mẫu nhưng nhiều chỉ tiêu/tiêu

chỉ chưa có số liệu thống kê chính thức của năm đó (ví dụ: tỷ lệ hộ nghèo, hệ thống chính trị...) thì được sử dụng kết quả đánh giá của năm liền kề trước năm đánh giá (Khoản 4, Điều 2).

- *Về thẩm quyền xét, công nhận, công bố và thu hồi quyết định công nhận*: Thủ tướng Chính phủ xem xét, quyết định công nhận, công bố và thu hồi quyết định công nhận đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM đối với cấp huyện và cấp tỉnh; phân cấp cho Chủ tịch UBND cấp tỉnh xét, công nhận, công bố và thu hồi quyết định công nhận xã đạt chuẩn NTM/NTM nâng cao/NTM kiểu mẫu.

- *Về điều kiện xét, công nhận, thu hồi quyết định công nhận*: Quy định nêu rõ các điều kiện cụ thể đối với từng cấp xã, huyện, tỉnh khi được xét, công nhận, hoặc thu hồi quyết định công nhận đạt chuẩn NTM/NTM nâng cao/NTM kiểu mẫu và hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM, bao gồm:

+ *Điều kiện xét, công nhận*: (1) Đáp ứng đầy đủ mức đạt chuẩn theo yêu cầu của bộ tiêu chí tương ứng với cấp độ (tỉnh, huyện, xã) và mức độ xét (đạt chuẩn, nâng cao, kiểu mẫu); (2) Không có nợ đọng xây dựng cơ bản thuộc Chương trình MTQG xây dựng NTM trên địa bàn; (3) Có tỷ lệ hài lòng của người dân trên địa bàn đối với kết quả xây dựng NTM đáp ứng yêu cầu theo quy định. Riêng đối với cấp xã cần phải thuộc diện xã không phức tạp về an ninh, trật tự theo quy định của Bộ Công an.

+ *Điều kiện xét, thu hồi*: (1) Đối với cấp xã: có từ 30% đến dưới 50% số tiêu chí xã (trong đó có một trong các tiêu chí: Thu nhập; Môi trường và an toàn thực phẩm; Môi trường; Chất lượng môi trường sống; Quốc phòng và An ninh) hoặc có từ 50% số tiêu chí xã trở lên không đáp ứng mức đạt chuẩn theo yêu cầu của bộ tiêu chí quốc gia về xã NTM theo mức độ đã được công nhận; (2) Đối với cấp huyện: có từ 30% số xã trở lên bị thu hồi quyết định công nhận đạt chuẩn NTM; có từ 30% đến dưới 50% số tiêu chí huyện (trong đó có một trong các tiêu chí: Kinh tế; Môi trường; Chất lượng môi trường sống; Hệ thống chính trị - An ninh, trật tự - Hành chính công; An ninh, trật tự - Hành chính công) hoặc có từ 50% số tiêu chí huyện trở lên không đáp ứng mức đạt chuẩn theo yêu cầu của bộ tiêu chí quốc gia về huyện NTM theo mức độ đã được công nhận. Thị xã, thành phố trực thuộc cấp tỉnh đã được công nhận hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM bị thu hồi quyết định công nhận khi có từ 30% số xã trở lên bị thu hồi quyết định công nhận đạt chuẩn NTM; (3) Đối với cấp tỉnh: có từ 30% số xã và 30% số đơn vị cấp huyện trở lên bị thu hồi quyết định công nhận đạt chuẩn NTM hoặc hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM.

- *Về phương pháp xác định mức độ đạt chuẩn hoặc không đạt chuẩn từng tiêu chí để xét, công nhận hoặc thu hồi quyết định công nhận*: Quy định nêu rõ căn cứ vào yêu cầu đạt chuẩn của Bộ tiêu chí xã NTM/NTM nâng cao/NTM kiểu mẫu để xác định mức độ đạt chuẩn hoặc không đạt chuẩn (đối với xã); căn cứ yêu cầu đạt chuẩn của Bộ tiêu chí huyện NTM/NTM nâng cao để xác định mức độ đạt chuẩn hoặc không đạt chuẩn (đối với huyện).

- *Về trình tự, thủ tục, hồ sơ xét công nhận địa phương đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM*: Trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, công nhận xã đạt chuẩn NTM/NTM nâng cao/NTM kiểu mẫu, huyện đạt chuẩn NTM/NTM nâng cao, thị

xã/thành phố thuộc cấp tỉnh và tỉnh/thành phố trực thuộc Trung ương hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM được quy định cụ thể trong 03 Chương (Chương II đối với cấp xã, Chương III đối với cấp huyện và Chương IV đối với cấp tỉnh). Ở mỗi địa phương đề nghị xét, công nhận đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM đều được quy định chi tiết, từ việc tự đánh giá của địa phương, phản biện kết quả xây dựng NTM của Mặt trận Tổ quốc cùng cấp, đến việc thẩm tra, thẩm định của cấp có thẩm quyền.

- *Về xét, thu hồi quyết định công nhận địa phương đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM:* Thời điểm thực hiện và trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, thu hồi quyết định công nhận địa phương đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM được quy định cụ thể trong Chương V. Đối với mỗi địa phương triển khai xét, thu hồi quyết định công nhận đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM đều được quy định chi tiết, từ việc tự đánh giá của địa phương, phản biện kết quả xây dựng NTM của Mặt trận Tổ quốc cùng cấp, đến việc thẩm tra, thẩm định của cấp có thẩm quyền.

- *Về khen thưởng, kinh phí:* Công tác khen thưởng xã, huyện đạt chuẩn NTM, đạt chuẩn NTM nâng cao và đạt chuẩn NTM kiểu mẫu, thị xã, thành phố trực thuộc cấp tỉnh và tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM được thực hiện theo quy định về thực hiện Phong trào thi đua “*Cả nước chung sức xây dựng NTM*” giai đoạn 2021-2025 và quy định hiện hành; quy định kinh phí thực hiện thẩm tra, thẩm định để xét, công nhận, thu hồi quyết định công nhận địa phương đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM do ngân sách nhà nước đảm bảo.

- *Về trách nhiệm thi hành:* Quy định nêu rõ trách nhiệm của Bộ Nông nghiệp và PTNT, trách nhiệm của các Bộ, ngành liên quan và trách nhiệm của UBND cấp tỉnh trong triển khai thực hiện trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, công nhận, công bố và thu hồi quyết định công nhận địa phương đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM; Đề nghị Ủy ban trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam hướng dẫn nội dung, cách thức, quy trình lấy ý kiến sự hài lòng của người dân về kết quả xây dựng NTM, NTM nâng cao, NTM kiểu mẫu đối với cấp tỉnh, cấp huyện, xã; cơ quan trung ương của các tổ chức chính trị - xã hội đẩy mạnh chỉ đạo các tổ chức cấp dưới tích cực tham gia phản biện, góp ý kết quả thực hiện xây dựng NTM, NTM nâng cao, NTM kiểu mẫu ở địa phương.

2. Một số điểm mới so với giai đoạn 2016-2020

Về cơ bản, Quyết định số 18/2022/QĐ-TTg ngày 02/8/2022 của Thủ tướng Chính phủ) được xây dựng trên cơ sở kế thừa các nội dung của Quyết định số 2540/QĐ-TTg và Quyết định số 1274/QĐ-TTg áp dụng cho giai đoạn 2016-2020, tuy nhiên, có một số điểm mới sau:

- *Về hình thức văn bản:* Quyết định số 18/2022/QĐ-TTg là văn bản quy phạm pháp luật trong khi các quy định tương tự trước đó (Quyết định số 2540/QĐ-TTg và Quyết định số 1274/QĐ-TTg) là các văn bản cá biệt. Vì thế, có thể khẳng định tính pháp lý của Quyết định số 18/2022/QĐ-TTg là cao hơn, có tính bắt buộc áp dụng hơn so với trước đây.

- **Về phạm vi điều chỉnh:** Trong các Quyết định số 2540/QĐ-TTg và số 1274/QĐ-TTg, chỉ quy định công nhận và công bố đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM đối với các cấp xã, huyện, tỉnh. Tuy nhiên, trong Quyết định này, đã bổ sung quy định thu hồi quyết định công nhận địa phương đạt chuẩn NTM/NTM nâng cao/NTM kiểu mẫu và hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM.

- **Về thẩm quyền xét, công nhận, công bố và thu hồi quyết định công nhận:** Ngoài việc kế thừa nội dung quy định về thẩm quyền xét, công nhận và công bố đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM đối với các cấp xã, huyện, tỉnh (tại các Quyết định số 2540/QĐ-TTg và số 1274/QĐ-TTg), trong Quyết định này, đã bổ sung thẩm quyền xét, thu hồi quyết định công nhận: Xã đạt chuẩn NTM/NTM nâng cao/NTM kiểu mẫu; huyện đạt chuẩn NTM/NTM nâng cao, thị xã/thành phố thuộc cấp tỉnh và tỉnh/thành phố trực thuộc Trung ương hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM.

- **Về điều kiện xét, công nhận và điều kiện xét, thu hồi quyết định công nhận:** Trong Quyết định này đã bổ sung điều kiện “*Không thuộc diện xã phức tạp về an ninh, trật tự*” đối với việc xét, công nhận xã đạt chuẩn NTM/NTM nâng cao/NTM kiểu mẫu; bổ sung các điều kiện cụ thể để áp dụng thực hiện xét, thu hồi quyết định công nhận đạt chuẩn NTM/NTM nâng cao/NTM kiểu mẫu và hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM đối với các cấp xã, huyện, tỉnh.

- **Về trình tự, thủ tục, hồ sơ xét công nhận đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM đối với cấp xã, huyện:** Bỏ điều kiện phải có đăng ký đạt chuẩn/hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM đối với cấp xã, huyện so với quy định tại Quyết định số 2540/QĐ-TTg để phù hợp hơn với điều kiện thực tế. Vì thực tế triển khai Chương trình xây dựng NTM thời gian qua cho thấy: Một số địa phương đã đăng ký phấn đấu đạt chuẩn NTM, nhưng do tác động khách quan (bão, lũ, sạt lở đất...) làm ảnh hưởng đến tiến độ, kết quả thực hiện xây dựng NTM trên địa bàn, nên đã không thể đạt chuẩn theo đăng ký; bên cạnh đó, có địa phương chưa đăng ký theo quy định, nhưng trong quá trình triển khai đã nỗ lực phấn đấu vươn lên đạt chuẩn NTM.

- **Bỏ yêu cầu phải lấy ý kiến của tất cả các xã trong cùng huyện đối với kết quả xây dựng NTM của xã; các huyện trong cùng tỉnh đối với kết quả xây dựng NTM của huyện:** Trên thực tế, ở nhiều địa phương (nhất là khu vực miền núi), khoảng cách giữa nhiều xã, huyện rất xa (có những xã cách xã, huyện cách huyện trên một trăm km), địa hình bị chia cắt... việc cập nhật, nắm bắt kịp thời tình hình thực hiện xây dựng NTM giữa các xã, huyện trên địa bàn sẽ gặp khó khăn, nên việc lấy ý kiến của tất cả các xã trong cùng huyện đối với kết quả xây dựng NTM của xã và các huyện trong cùng tỉnh đối với kết quả xây dựng NTM của huyện sẽ dẫn đến hình thức, thiếu khách quan.

- **Bổ sung 01 chương mới** về quy định xét, thu hồi quyết định công nhận địa phương đạt chuẩn NTM/NTM nâng cao/NTM kiểu mẫu và hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM đối với các cấp xã, huyện, tỉnh (Chương V), trong đó, quy định cụ thể về: Thời điểm thực hiện; trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, thu hồi quyết định công nhận xã đạt chuẩn NTM/NTM nâng cao/NTM kiểu mẫu; trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, thu hồi quyết định công nhận huyện đạt chuẩn NTM/NTM nâng cao, thị xã/thành phố trực thuộc cấp

tỉnh hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM; trình tự, thủ tục, hồ sơ xét, thu hồi quyết định công nhận cấp tỉnh hoàn thành nhiệm vụ xây dựng NTM./.